

Timo K. Mukka

TABU

1

Vzpomeň si, Bože, že jsem tě volala, když mě přemohla úzkost a když smutek a pláč drásaly mé nitro. Na kusy, můj Bože, na kusy rozervalo mé srdce a vysály krev z mých žil. Se srdcem radostným jsem kráčela kolem tebe, když bolest pominula a když mé srdce opět přetévalo jako nádoba po okraj naplněná mlékem.

Když jsem tě, Bože, potřebovala, když jsem se s tebou chtěla setkat, tehdy jsi na mě nepohlédl. Tehdy jsi mě opustil.

Vzala jsem srdce do vlastních rukou. Vlastníma očima jsem zkoumala své cesty, vlastními rty jsem líbala svou ránu a léčila svou bolest. Nechci se k tobě, Bože, znát, s tebou se setkávat, tebe milovat.

Těmito slovy jsem opustila svého Boha...

Toho večera jsem přišla z louky pobledlá a zmáčená a voněla jsem senem. Prameny mých zmoklých vlasů mi sahaly po ramena. Vlasy jsem měla skrz naskrz mokré a kapala z nich voda. Na temeni byly kučeravé více než kdy předtím či potom, neboť tehdy jsem je tam měla kratší: jen dva nebo tři palce, ačkoli jindy jsem je mívala delší. Samozřejmě si to všechno nepamatuji, ale mohu si to nyní představovat.

Nicméně matčin pohled z onoho večera mi utkvěl v paměti. Byla vylekaná, protože jsem zůstala na louce ještě dlouho poté, co začalo pršet. Právě mi chtěla jít naproti. Stála u stolu, prsty žmoulala cíp ubrusu a přísně se na mě dívala, ale já jsem z její tváře vyčetla radost z toho, že jsem se neztratila.

- Vezmi si z kredence mléko a chléb. Potom si půjdeš lehnout, řekla.

Kdybych jen šla rovnou ke kredenci, vzala si chléb a mléko a pustila se do jídla, stěží by si něčeho všimla. Jenže já jsem byla vzrušená a všechno mi docházelo pomalu: zůstala jsem stát hned u dveří s rukou zaťatou v pěst.

- Milko, co to máš v ruce? zeptala se pak matka. – Kde jsi to vzala, holčičko?

Dlaň jsem neotevřela. Ovšem matčina slova mě polekala – na to, co držím v ruce, jsem mezitím zapomněla.

- Otevři ruku! řekla matka. – Bez svolení nesmíš domů nic nosit...

Ruku jsem neotevřela, jen jsem propukla v pláč. Položila jsem hlavu na matčinu zástěru a vzlykala, ale má dlaň zůstala i nadále zavřená. Matka se mi ji sice pokoušela rozevřít, ale nepodařilo se jí to. Pohladila mě po hlavě, mírně se usmála a pak mě pustila.

- Tak si to nech, maličká, když je to pro tebe tak drahé... a pojd' hned spát.

Když matka odešla, vzala jsem si chléb a mléko a jedla jsem. Stříbrnou minci z dlaně jsem vložila do škvíry v trámu za pecí, aby ji nevyšťourala kočka. Pak jsem se uvelebila za matčinými zády. Něco zamumlala ze spánku, vzbudila se a přivinula mě na svá měkká ňadra.

- ... hlavně abys nenastydla, dceruško... vždyť jsi pořád ještě mokrá... pobíhat v takovém nečase...

Pak jsme obě usnuly.

Od té doby uběhlo víc než dvacet let.

Byl čas senoseče a počasí bylo teplé až do chvíle, kdy přišel tři dny trvající déšť. Pamatuji si, jak se tetelil teplý vzduch a jak jsme se na naší louce s matkou lopotily už od časného rána. Trochu jsme si odpočaly, protože slunce velmi pálilo. Červenec se chýlil ke konci. Celou dobu, co jsme pracovaly na louce, jsme se bály rojů vos, které si budovaly hnízda pod

vystouplými drny. Na mezi jsme pily podmáslí a já zpívala s Kristem-Đáblem. I má matka občas zazpívala, protože muž měl dobrý hlas a znal mnoho písni, z nichž ovšem velkou část tvořily ošklivé odrhovačky, uměl však i zbožné písne. Ke zpěvu těch oplzlých, které obvykle zpívají jen starci ve velké světnici na Laanile, se matka nepřipojila. Ani mně by je jindy nedovolila zpívat. Teď však seděla tiše s nohama na mokřém dně příkopu a s úsměvem potřásala hlavou. Snad se ani za ty písne tolik nehněvala.

Nám dětem zakazovali Krista-Đábla nazývat tímto jménem, které však používali všichni muži, chlapani i některé ženy. Většina žen mu říkala Ojanen, což bylo jeho pravé jméno, ale protože měl dřív ve zvyku klít za každým druhým slovem, začali mu říkat Kristus-Đábel. A toto jméno mu zůstalo, i když později už nezaklel ani náhodou.

Byl to velký snědý muž s černým strništěm na větrem ošlehaném obličejí a malýma, hnědýma očima, které se smály nebo byly vážné, přesně podle toho, jak on sám chtěl. Bydlel na kraji vesnice, půl kilometru od silnice v malé chaloupce, kterou postavil jeden napůl šílený člověk. Po jeho smrti chalupa zůstala neobydlená až do té doby, než do vesnice přišel Kristus-Đábel a do chalupy se nastěhoval. Vyráběl košťata, metly, necky, sáně a vůbec všechno možné, co mohou šikovné ruce vyrobit ze dřeva. Malí chlapani za ním do jeho chalupy ustavičně docházeli a byli by tam snad i rádi přespávali, kdyby z nich nezačal být unavený a rozzlobený a nedal některému z nich pořádný výprask.

V červenci toho léta u nás na louce Kristus-Đábel kosil trávu. Pro mě a pro mou matku by to byla příliš namáhavá práce. Nikoli však pro něj. Stál pevně, rozkročen a mírně natočen bokem postupoval dopředu; jeho zarostlá hrud', dlouhé svalnaté paže a velké ruce byly vystaveny slunci. Rozmáchoval se kosou s dlouhou násadou, takže tráva se kolem něj skládala ve velkém oblouku a zůstávala za kosou ležet v úhledných řadách. Jeho nohy zanechaly na pokosené louce dlouhé a přímé brázdy. My s matkou jsme hrabaly. Ale když se večer začaly na nebi sbírat černé mraky, vyrazila matka domů, v ruce šátek od svačiny. Já jsem ještě zůstala hrabat. A ihned, jak matka zmizela za zatáčkou, odhodila jsem hrábě; přiběhla jsem ke Kristu-Đáblovi.

- Přestaň! křičela jsem na něho. – Už toho nech! Taky bys mohl být trochu se mnou...

Ale mého křiku si hned nevšímal.

- Zůstaň, kde jsi. Seknu tě do nohy, jestli se přiblížíš ke kose..., volal na mě.

- Jen se budu odsud dívat.

Kristus-Đábel ještě chvíli kosil. Protože jsem však na něho zírala, oči navrch hlavy, brzo ho to omrzelo. Zasekl kosu do země a posadil se vedle mne.

- Můžu si taky zakouřit? zeptala jsem se, když si cpal dýmku.

Pokuřovala jsem z Kristovy-Đáblovy dýmky. Vypouštěla jsem kouř nosem. Kristus-Đábel ležel na mezi v trávě a smál se. Přestože mraky přicházející od východu už zakryly polovinu oblohy, paprsky zapadajícího slunce stále ještě pozlacovaly jeho hrud'. Pozoroval mě zpoza přivřených víček. Dostala jsem chuť si s ním zadováďet – jakoby ze zlosti, že se mi vysmívá, jsem po něm hodila dýmku a začala ho štípat. Kristus-Đábel propukl v řehot, sevřel mě ve svých ocelových pažích a zase pustil. Zvážněl.

- Na takové dovádění už jsi moc velká holka. Potřebovala bys spíš pár na zadek, malá Milko! řekl.

- Žádná velká holka nejsem, řekla jsem.

Zopakoval, co řekl prve.

Tehdy jsem si sedla vedle něj, vlezla mu do klína a šeptala do ucha. Vzal mé malé ruce do svých, takže se v jeho velkých dlaních úplně ztratily. Hladil mě s bojácným pohledem v očích. Prsty, jež byly náhle měkké, se dotýkal mé hlavy, nohou, kolen – mého zadku. Laskal mě všude, a i kdyby mě vůbec nelaskal, z celého srdce jsem cítila, že ho miluji, a sama jsem ho hladila na hrudi a šíji.

- Milko... malá Milko..., třesoucím se hlasem vzdychal pod mnohými dotyky mých prstů.

Naplnil mě soucit a utěšovala jsem ho:

- Kriste... Nebud' smutný. Budu na tebe vždycky pamatovat. Víš přece, že nikoho nemiluju tak jako tebe, řekla jsem.

Odvrátil se ode mě, mačkal mi ruku a vzdychal, až se jeho velká záda třásla. Hladila jsem ho po hrudi, rýpala ho; škrábala jsem silně, až jsem mu vytrhávala jeho černé chlupy. Vzal mou hlavu do svých rukou a líbal mě na ústa – ze rtů mi začala téct krev a na chvíli jsem se polekala, krev však brzo téct přestala. Znovu jsem mu laskala ruce, nohy, šíji... Svlékl ze mě sukni a roztáhl mi nohy. Nejdřív jsem dostala vztek a byla našťvaná, když mi zmáčel břicho svou tekutinou. Pak ji však setřel a zůstali jsme na mezi na svahu Kopce, uprostřed vsi, dokud náhle nezačalo pršet. Tehdy se zvedl a šel pryč – plakal, což jsem poznala na jeho zádech, která se třásla. Seděla jsem v prudkém dešti bez sukně i bez kalhotek. Kristus-Ďábel odcházel s hlavou svěšenou, styděl se. Když ušel kus cesty, vrátil se zpátky a stoupl si přede mě.

- Obleč si sukni a jdi domů. Matka tě už určitě vyhlíží... prospěš si!

Na mě se nedíval, jen kamsi mimo.

Vtom mě zabolelo u srdce a chtělo se mi plakat. Natáhla jsem si kalhotky, oblékla si sukni a otočila se k němu zády. Chtěla jsem odejít. I já jsem cítila hanbu. Před chvílí bych na něco takového vůbec nepomyslela – a teď jsem se styděla. Teď jsem na sobě měla sukni, ještě před okamžikem jsem bez studu byla nahá, ani jsem se nestyděla za své světlé chmýří, které viděl a které zmáčel. Teď jsem se na něho bála pohlédnout.

- Milko. Vezmi si tohle, řekl Kristus-Ďábel.

Vytáhl z kapsy starý stříbrňák a podal mi jej. Vzala jsem ho, rozběhla se pryč a běžela asi kilometr po cestě domů.

Stála jsem ve dveřích.

Moje mysl byla prázdná, ani na tu minci, kterou jsem svírala v ruce, jsem si nevzpomněla, dokud mě na to matka neupozornila. Vzala jsem si z kredence mléko a chléb, najedla se a šla si lehnout za záda matky, do velké postele, do našeho druhého pokoje. Tam bylo bezpečno. Matka si mě k sobě přivinula svýma teplýma rukama, a pak už mi nebyla ani trochu zima. Nepamatuji si to, ale myslím si, že jsem se tehdy modlila:

Milý Bože, do mého srdce vnikl bolestivý trn. Přijď, Bože; vytáhni jej. Neuved' mě v pokušení, ale zbav mě od zlého. Ochraňuj své dítě před hříchem a hanbou, aby matku nezarmoutilo. Dej mi světlo, dej mi čistotu, neboť tvé je království i moc i sláva až na věky věků...

Můj Bože. Tehdy byla má mysl bez viny, tehdy byla má duše bez viny, tehdy bylo mé tělo bez viny. Nyní jsem plná hříchu, plavím se napříč širokými proudy, prodírám se stržemi, nyní rozumím tomu, co po mně chceš. Nyní přišla ta chvíle – čas ve mně dozrál. Nyní tě opouštím, Bože.

2.

Děšť, který se tehdy spustil, trval tři dny. Většinou lilo jak z konve a kapky bubnující na okno se rozstříkávaly do velkých stékajících kaněk, které vytvářely v pokoji přítmí. Jen někdy děšť polevil, ale za celé tři dny neustal ani jednou. Kvetoucí růže pod naším oknem posrážel děšť k zemi. Nehledě na děšť bílé okvětní lístky na zemi zežloutly, ztratily barvu a zašpinily se, neboť po smrti z nich vyšla nečistota. Toho léta byl růžový keř plný květů: na stovky bílých volánků, které svou vůní opájely celý dvůr. Včely v nich bzučely od rána do večera. Děšť je všechny srazil na zem.

První deštivý den seděla matka celou dobu u okna, litovala ztraceného času a promoklého

seno a občas řekla:

- Na jednu stranu je dobře, že prší. Déšť zemi zkypří a očistí. Kdyby nebylo deště, nebylo by ani slunce. Všechno musí být, malá Milko. Seděla jsem vedle matky a dívala se ven. Na hlavní cestě nebyla ani noha: všichni se báli deště. Venku se lidé pohybovali jenom v nezbytných případech, utíkali zahaleni v pláštěnkách nebo cválali přes cestu na koních a hlasitě hulákali. Všichni byli zachmuření, jen malí chlapci měli radost, že se mohou čvachtat v kalužích. Ale dospělí nebyli z deště nijak nadšeni. Překvapil je uprostřed senoseče a většina z nich neměla seno ještě pod střechou.

Matka se v noci mnohokrát vzbudila. Věděla jsem o tom, sama jsem nemohla usnout. Matka se vedle mne převracela z boku na bok, posadila se a naslouchala šumění deště, který dopadal na šindelovou střechu. Déšť neustával. Matka poslouchala. S povzdechem se zase uložila ke spánku, ale hned nato znovu procitla, opět si vzdychla a pokusila se usnout. Usnula jsem teprve nad ránem a spala až do poledne. Matka mě vzbudila.

- Pořád prší... seno shnije. Vstávej přece, Milko! Už je den... pojď jíst...

Když jsem dojedla, poslala mě matka pryč.

- Vezmi si můj kabát. Doběhni se zeptat k Ojanenovi, co by se mělo se senem udělat... co by bylo v tuto chvíli nejlepší. No, běž... bůhví co se stane, když bude ještě pršet a seno, které se jinak letos tak vyvedlo, shnije...

Dala jsem si matčin kabát přes ramena a na hlavu si posadila velkou čepici po otci. Jinak už nebyla k užítku, stejně jako jeho ostatní věci. Měly jsme je v podkroví, kde je plíseň a moli rok od roku více požírali. Matka se na ně tu a tam šla podívat.

Šla jsem a občas i popoběhla. Celou cestu ke Kristově-Đáblově chatě, což je skoro tři kilometry, padal k zemi se šuměním dešť.

Když jsem vešla, byl Kristus-Đábel překvapený. Vyřezával zrovna velkou naběračku. Měl ji skoro hotovou, už jen lehkými tahy nožem ohlazoval poslední nerovnosti. Když jsem zavřela dveře, zvedl hlavu a podíval se na mě. Sedla jsem si vedle krby, ve kterém hořel oheň: červený plamen z hořících odřezků od hoblíku a nože.

- Už jsi to stihla říct matce? zeptal se mě Kristus-Đábel.

- Myslíš si o mně, že všechno hned vyslepičím. Nejsem upovídána tak jako jiní! našťvaně jsem odsekla.

Zasmál se, pak se ponořil do vlastních myšlenek, vyřezával naběračku a nevypadal, že by si mě všiml. Úplně na mě zapomněl. Potom jsem řekla:

- Matka mě posílá zeptat se, co by se mělo dělat se senem. Shnije v dešti?

- To se může stát. Za mokra se nesmí uklidit. Musí se jen čekat, až dešť ustane... nic jiného se teď nedá dělat. Když ho teď svezíš do stodoly, zplesniví a zapaří se a shnije. Takže bude k ničemu. Zatím s tím nemůžete začít. Je třeba čekat... Bůhví kdy dešť skončí...

Kristus-Đábel zase ze zahnuté rukojeti naběračky odřízl hoblinu tenkou jako list papíru. Dělal, že si mě nevšímá. Ve svých velkých rukou držel naběračku a nůž jako nějaké hračky: něžně a opatrně. Hnědé oči se pozorně dívaly na naběračku – nikoli na mě. Chtěla jsem ho vzít za ruce a líbat je. Cítila jsem v srdci bolest. Seděla jsem vedle krby, šťourala se v hoblinách a sušila si promoklý kabát. Mlčeli jsme. Venku dešť bubnoval do zdí a do střechy, někdy zesílil, když poryv větru uhodil kapkami o okno. Ze stropu kapala voda na podlahu, kde se tvořily malé kaluže, které prosakovaly škvírami v podlaze.

Občas na mě muž pohlédl. Poznala jsem, že si přeje, abych odešla. Bylo mu to vidět na očích, ale nešla jsem nikam: neměla jsem naspěch, přestože jsem viděla, že je netrpělivý. Seděla jsem tiše na svém místě. Po delší chvíli ticha jsem se ho zeptala, proč neopraví střechu.

- Za slunečného počasí není třeba, za deštivého to nejde... tak nějak se to přece říká.

- To už jsem slyšela, řekla jsem. - A kromě toho: i za deště to jde...

Kristus-Đábel něco zabručel.

Když jsem u něj byla přes hodinu a naběračku měl hotovou, vyřezal do ní své iniciály a podal

mi ji.

- Vezmi si tu naběračku, Milko.

- Děkuji.

Dala jsem si ji za ňadra. Přecházel se tam po místnosti a vypadal už nazlobeně.

- Na co čekáš? zeptal se pak.

- Ohřívám se. Venku je zima. Zebou mě ručky, odvětila jsem. – Čekám, až přestane pršet, potom odejdu.

- Nepřestane, odvětil muž.

Vzal z trámu nové vyschlé poleno, chvíli jej nožem vyřezával a zanedlouho už byl vidět tvar další naběračky.

- Pro koho to děláš? zeptala jsem se.

- Pro sebe.

- Řekni, nemůžu tu zůstat tak dlouho, dokud déšť neskočí, abych nepromokla?

- Nemůžeš.

- Tak půjdu...

Při odchodu jsem práskla dveřmi a s brekem se vydala domů. V noci jsem zase nemohla usnout. Matka sice spala, ale také sebou neklidně házela.

Následujícího dne byla matka už zoufalá. Stále kontrolovala, jestli déšť neustal. Už? Už je tahle průtrž tou poslední, když tak divoce lije? Matka chodila tam a zpět, nic jiného nedělala, neboť byla v myšlenkách na louce u sena. Začala vykládat něco o předešlých letech, kdy pršelo skoro každý den. Jak nešťastné to léto bylo, jak smutná byla nálada, když jsme po takovém létě čekali zimu. I já si to dokázala představit. Když už pršelo druhý den, byla jsem nervózní, chodila jsem tam a zpět, zkoušela jsem si představit, co budu dělat, až bude pěkné počasí.

Při západu slunce je vesnice krásná.

Uprostřed ní je Návrší obklopené kopci. Na Návrší není jediný statek: jenom pole a uprostřed březový hájek s několika desítkami stromů. Vesnice leží v kruhu v údolí mezi Návrším a kopci a cesta jako páska Návrší obepíná. Vypadá to krásně.

Chata, kde si hráváme, je na vrcholku Návrší v březovém hájku. Je to stará roubenka, kterou původně postavili jako saunu. Na Návrší je také studna, ale ta je již zavalená a zanesená. Do chaty si děti z vesnice choďovaly hrát na schovávanou, na slepou bábu a další hry. V kládách jsou vyřezány široké okenní otvory, přesto však i v parných dnech je v chatě příjemné šero a chladno. Chtěla jsem tam zajít hned, jak přestane pršet.

Déšť ustal teprve po třech dnech. Druhý den poté, co déšť ustal, silně foukalo: slunce se moc neukazovalo. Kristus-Ďábel šel pokosit zbytek louky. Společně s ním a s matkou jsem obracela mokré seno; Kristus-Ďábel si prozpěvoval tak jako předtím a rozesmával matku svými příběhy, mně však tehdy do zpěvu nebylo. Mračila jsem se tak okatě, že si toho i matka všimla a zeptala se, z čeho mám špatnou náladu. Bylo sice dobře, že déšť nezničil seno úplně, ale i tak ho bylo dost k ničemu. Řekla jsem matce, že jsem se přejedla, že mě pobolívá břicho, že se mi stýská po otci. Matka se posadila na chvíli na mez a otřela si čelo.

- Otec má klid. Tam, kde je, se má dobře. Nemáme důvod si stýskat... smutek nám nepomůže. To je... každého cesta..., řekla a znovu vstala.

O pět dní později jsme s pomocí koně z Laanily svázeli seno do stodoly, která byla uprostřed našeho dvora. Vesničané se naší stodole smáli už od té doby, co ji otec postavil, před tím, než jsem se narodila.

- Velkolepá jak Sierkkiniemiho stodola! Tak znělo jedno skutečné pořekadlo. Otec sice zemřel už před několika lety, věhlas naší stodoly přetrval.

Kristus-Ďábel a matka nosili seno dovnitř a já je sešlapával na hromadě, která se pod mýma nohama stále zvětšovala a rostla. Když bylo všechno seno pod střechou, šla matka dovnitř udělat kávu a Kristus-Ďábel mi šel pomoci šlapat. Vylezl nahoru. Nepromluvila jsem na něj.

Jen jsem pilně šlapala, až jsem se z toho zadýchala. Bylo to však i vzrušením, neboť jsem čekala, co udělá. Nejprve chvíli šlapal seno, pak ke mně přistoupil, posadil si mě ve stohu na klín, hladil mě po nohou a líbal mě na stehnech poškrábaných od drsného sena. Položila jsem ruku na jeho ohanbí a zkoumala je. Bylo to měkké a velké, zvětšovalo se to a zmenšovalo. Jako by to v mé ruce dýchalo.

- Smiš mi to udělat jako minule... řekla jsem mu šeptem. Ale on vstal, chvíli ve vzteku skákal a dupal po seně a pak šel dovnitř. Brečela jsem na kupě sena a zakřičela na něj, když si na schodech setřásal z oblečení stébla slámy:

- Copak o mě vůbec nemáš zájem?

Neodpověděl, nýbrž beze slova vešel dovnitř a nechal otevřené dveře, abych také přišla. Matka na mě ze schodů zavolala, že káva je hotová, ale já jsem zůstala, dokud ven nevyšel Kristus-Ďábel. Slunce zapadlo; bylo už pozdě. Slezla jsem ze stodoly a vyběhla za mužem na silnici.

- Kriste. Počkej!

- Vezmu si tě za muže. O laanilského Aunoa nemám zájem, řekla jsem, když se zastavil.

Vzal mě za ruku, odvedl mě na mez u cesty, mluvil ke mně vážným a upřímným hlasem a při tom mi hleděl do očí.

- Malá Milko, jsi tak mladá... příliš mladá na to, aby sis mě mohla vzít. Ještě tak pět, šest let máš čas na vdávání... během té doby si to rozmyslíš. Najdeš si jiného, hodného muže. Až z tebe bude žena, porozumíš tomu. A i kdybys zůstala stejná..., já tě nechci. Budu žít tak, jak jsem žil doposud... svobodný. Tak je to pro mě nejlepší...

Potom odešel a nechal mě tam sedět na mezi u cesty. Od jihu foukal teplý vítr. Byla polovina července a léto v největším rozpuku, ale moje srdce se z léta netěšilo tak, jak se těšovalo dříve. Dívala jsem se zdrceně na dovádějící motýly. Třepotali se okolo sebe, jako by tančili – jeden se od druhého odpojil, další se k němu přidal. Přestože už byla téměř noc, linulo se ze smrčiny veselé švitoření malého ptáčka. Vždyť už neprší a země je vlhá a čerstvá a všude znamená příslibu slunného dne. Na to, že je noc, jsem nemyslela. Sešla jsem z cesty a dala se hlouběji do lesa, kde jsem si klekla do mechu. Pokřížovala jsem se a začala se modlit:

- Bože, dej mi lásku, dej mi to, po čem mé srdce prahne. Naplň mou duši vrchovatě čerstvostí ovoce, dej mi květiny očím pro radost. Bože na nebi, ty můžeš... Dej mi, po čem toužím, ale ne tak, aby se to stalo břemenem mých malých rukou, bolestí mého srdce, starostí mé matky. Bože, zbav mě toho proudu bolesti, osuš tyto slzy v mých očích, dej mi lásku...

Poté jsem šla domů.

Matka se ptala, proč jsem si nepřišla vypít kávu a proč jsem byla venku tak dlouho. I chléb s máslem snědli, matka a Kristus-Ďábel. Usmála jsem se na matku a řekla jí, že nemám ráda kávu, protože není zdravá. – Copak není dobře, že piju málo kávy, když je tak drahá? řekla jsem. Pak jsme šly spát. Přemýšlela jsme tu noc o tom, jak je dobře, že déšť ustal a že už matka nemusí mít obavy.

3.

První léto, co si pamatuji Krista-Ďábla, muže, s nímž jedni jednali jako s příbuzným a jehož druzí pomlouvali, to léto mě poznamenalo. Přišel podzim. Pamatuji si, jak jsem každý večer sháněla naše dvě krávy na noc do chléva. Snad i docela rychle jsem zapoměla na toho muže, který na chvíli vnesl neklid do mé mysli. Toho podzimu jsem se s ním vůbec nesetkala, ani s ním nemluvila. Brzo ráno jsem matce v patách vešla do chléva, posadila se vedle ní a dívala se, jak dojí krávy a v předsíni chléva přes čisté plátno cedí mléko a ještě teplé je nalévá kočce

do misky. Kočka nahlas předla, hlavou se otírala o matčiny bosé nohy a matka ji odstrkovala stranou.

- Je to takový tvor, k němuž člověk přilne, řekla matka. – Je potřeba se o něj starat a chovat ho jako malé dítě... potom je spokojený.

Matka sbírala každý den z mléka smetanu a ukládala ji, a když už jí byl dostatek, vzala máselnici, nejdříve ji vymyla vodou a pak do ní smetanu nalila. Po večerech, když už ostatní práce byly hotové, stloukala máslo. Seděla jsem na židli, v ruce jsem obracela otcovy stříbrné manžetové knoflíčky, prohlížela jsem si je a divila se, proč je stříbro tak drahé. Matka tloukla o dno máselnice: smetana šplouchala a občas dírami ve víku vystříkla na podlahu. Matka otřela prstem smetanu, která se vylila na okraj máselnice, a potom ji olízla.

- Jak to jenom cáká!

Dostala jsem za úkol zanést máslo na Laanilu.

Bez ostýchání jsem vešla do velké světnice, byla jsem zvyklá tam chodit, a položila jsem na stůl máslo, které pak hospodyně po nějaké době uložila. Nikdy jej hned ze světnice neodnesla: chtěla ukázat, že u nich může klidně na stole poležet – na Laanile přece žádným nedostatkem netrpí. Pokaždé, když jsem přišla, mi dala velký kulatý koláč. Vzala jsem ho do ruky, a přestože jsem už byla velká holka, rychle a nahlas jsem jej spolykala.

Laanilský Auno na mě zíral z rohu a dělal, že čte nějakou knihu. Neřekl za celou dobu jedině slovo, ale hned jak jsem vyšla ven, i on vyběhl z domu a pověsil se mi na paty.

- Milko, pojď trhat kytky. Nebo pojďme na ryby. Chodím hodně k Rezavému jezeru. Pojď se mnou. Ostatní děvčata mě nezajímají. Ty jsi, Milko, jiná ...

Věděla jsem však, že chodí plavat s Kaisu Vuontinenovou. Bylo mu patnáct let a byl vysoký jako dospělý muž. Jednou jsem s ním šla za seník, protože tvrdil, že je tam na suché zemi žába. Tam chtěl, abych ho políbila.

- Milko, malá Milko, řekl. Stejným způsobem mě oslovovali dospělí lidé. Přemlouval mě. – Mám tě rád, Milko. O nikoho jiného jsem nikdy nestál.

Vysmála jsem se mu. Byla jsem našťvaná.

- Kde je ta žába? Co! Kde?

Auno zrudl a styděl se. Tehdy jsem ho měla i trochu ráda: za to, že upadl do rozpaků. Vzala jsem jeho ruku a řekla, že líbání je hřích a že si to předtím, než něco takového udělám, musím promyslet. Potom jsem mu utekla. Běžela jsem domů tak, až se mi lem šatů míhal ze strany na stranu a holá chodidla pleskala o blátivou cestu.

Toho roku nastala zima na konci listopadu a dříve, než země stačila zmrznout, napadla silná vrstva sněhu. To nevěstilo dobrou zimu; staří lidé říkali, že je lepší, když mrazy uhodí dříve, než začne padat sníh. Měla jsem od svého otce lyže, ty, které mi vyrobil, když mi bylo šest let. Dříve pro mě byly příliš dlouhé, ale teď už ne. Do obou otec vyryl mé jméno: Milka S. a rok 1914. Obula jsem si je a s Ullou a Kaisu Vuontinenovými jsem šla na Návrší lyžovat. Chodily jsme lyžovat i dále, a vždy když jsme mijely jeden vrch, dívky se rozplakaly. Na svahu toho vrchu byl předchozí rok zastřelen jejich strýc; patřil k rudým tak jako mnoho dalších mužů ve vesnici.

Stopa vedla od srubu na hraní, celou cestu z Návrší klesala a stáčela se doprava. Byl to dlouhý kopec, a přestože nebyl strmý, lyžař zde nabral velkou rychlost. Musela jsem dávat pozor, abych neupadla a nezlomila si lyže. Už nemáš žádného otce, který by ti udělal nové, opakovala mi matka mnohokrát. Někdy i velcí chlapi, kterým již rostly vousy, chodili na kopec lyžovat. To pak dívky musely stát stranou a uspokojit se s obdivováním jejich divoké jízdy; jinak chlapi dívkám stáhli kalhoty a povalili je do sněhu.

Té zimy matka za peníze, které dostala z Laanily za máslo, koupila v Niemiově obchodě krásnou žlutou látku a po mnoho večerů mě přeměřovala a zkoumala. Pak látku nastříhala a ve večerních hodinách ji pečlivě sešívala. Ještě tehdy, když šaty byly hotové, matka občas

uprostřed své práce zvolala:

- Milko, vysvěleč se. Vyzkoušíme ti šaty...

Svlékla jsem se a oblékla si nové půvabné šaty. Bála jsem se v nich i dýchat. Matka na mě pohlížela s obdivem a hřebenem mi pročešávala vlasy.

- Projdi se v tom, Milko. Tak... jaká je z tebe hezká dívka. Ani princezna se ti nemůže rovnat. Ostatní dívky z vesnice ti mohou jen závidět. V těchto končinách opravdu nemáš sobě rovné, i když to by se říkat nemělo...

Svlékla jsem si šaty; matka je vzala, kousek odpárala, opravila a opět jsem si je na zkoušku oblékla. Na letnice si je budeš moci obléct, slíbila matka. - Dostaneš je, až půjdeme do kostela.

Netrpělivě jsem očekávala svatodušní svátky. Trpěla jsem při každém silném mrazu, protože právě mráz mi svým štípáním připomínal, že do jara a léta zbývá ještě hodně času. Jindy se zase zdálo, že zima ubíhá téměř bez povšimnutí. Tak důležitou věcí byly šaty pro nás obě – pro mne i pro mou matku. Dávaly stále nová témata k hovoru i na přemýšlení. Duben nastal po chladném březnu a sněhu už rychle ubývalo. Z okapů kapala voda a zpod vrstvy sněhu se tu a tam začala objevovat holá země. Jednoho jarního dne, když jsem ometala stěny od prachu a pavučin, jsem našla ve štěrbině trámu stříbrňák. Vložila jsem ho tam zpátky a divila se, že jsem na něj už zapomněla.

Již v prvních dubnových dnech bylo vidět, jak se země začala zelenat. Na dvorku trsy trávy vyrážely na světlo a člověku připadalo, že to lze sledovat pouhým okem. Každý den jsem otevřela skříň, dívala se na své žluté šaty a jejich jemnou látku ostýchavě hladila. Šaty byly ušity tak dlouhé, že sahaly téměř po kotníky a byly navíc široce založeny.

- Už jsi velká holka, malá Milko, řekla matka. - Potřebuješ lepší oblečení. Brzo ti bude čtrnáct... ten čas ale letí. Co by asi tak řekl otec, kdyby tě teď viděl. Sotva by tě poznal, když jsi tolik vyrostla. Když utekl za hranice, byla jsi ještě malá žába...

- Ale v založení musíme nechat dost látky, pokračovala hned matka.

- Ještě porosteš... pak ti je prodloužím.

Slunce hrálo a stopy zimy tály. Cesta ze změnila v blátivou kaši. Šla jsem s Kaisu Vuotinenovou kopat malé žlábký odvádějící vodu z cesty do strouhy. Voda v nich tekla špinavá a hnědá. Často jsme chodily do Niemiova obchodu, který se nacházel na druhém konci vesnice, a když jsme dostatečně dlouho žebraly, dal napůl slepý prodavač každé z nás odštěpek kandovaného cukru. Kaisu byla sice o rok mladší, ale zato vyšší, při těle a silnější. Prala se s chlapci, a vzala je po hlavě čímkoli, co měla právě po ruce, když nám chtěli cukr ukrást. Jednou vrazila do Uuni-Alpova syna tak prudce, až upadl na kámen a rozbil si o něj nos. Od té doby měl nos přeražený. Kvůli tomu byl později Uuni-Alpův syn uzavřený a ve dvaceti letech se nakonec oběsil. A jenom z toho důvodu, že měl plochý nos a že o něj děvčata nestála. Byla jsem s Kaisu, když chlapce srazila na kámen. Kopl ji do nohy a Kaisu se rozzlobila. Praštila vytáhlým hochem o zem. Byly jsme leknutím bez sebe. Chlapec ležel vedle kamene v bezvědomí a z nosu mu tekla krev. Uuni-Alpo pak chodil po vesnici, nadával a vyhrožoval, že Vuotinenova zažaluje.

Když konečně přišla svatodušní neděle, zavítal k nám časně ráno, hned po východu slunce Kristus-Ďábel. Matka ho požádala, aby nás odvezl, a půjčila proto z Laanily ryzku a vozík.

Když Kristus-Ďábel dorazil, přichystala na stůl koláče a kávu a pak mě šla do druhého pokoje obléct. Oblékla jsem si žluté šaty a matka mi do hnědých vlasů uvázala bílou stuhu. To byly ale barvy! Byla jsem tak šťastná, že jsem se dala do zpěvu. Vešla jsem do kuchyně, pozdravila Krista-Ďábla a potřásla mu rukou: byla přece svatodušní neděle.

Muž měl na sobě oblek a na krku velkou vázanku, stejně skvostnou a prvotřídní, jakou nosil o svátcích hospodář z Laanily. Svě kožené holínky Kristus-Ďábel vyčistil a naleštil a také si oholil vousy. Uklonila jsem se mu a pak jsem si sedla naproti, abych si také vypila kávu. Matka v černých šatech pobíhala sem a tam, až jí hořely tváře. Nalila nám kávu, nabídla

koláče, posadila se vedle Krista-Ďábla a mluvila k němu svátečním tónem. Byla přece svatodušní neděle, slušelo se to tak. Muž se smál, až mu ve snědém obličejí zářily bílé zuby. Když jsme odjížděli, bylo ještě brzy z rána.

Byla bych se do vozíku vyšplhala sama, ale Kristus-Ďábel mi chtěl pomoci; nejprve matce, pak mně.

Sám se mrštně a elegantně vyhoupl do kozlíku, aby mohl řídit. Vypadal skvěle jako ženich. Uháněli jsme vesnicí, až jsme se napojili na konec řady vozů, které mířily ke kostelu. Matka seděla vedle mě a celá rozrušená mi mačkala paži. Tu a tam ukázala na koně jdoucího před námi a na ty, kteří seděli ve voze.

- Podívej se na Miinu! šeptala mi matka do ucha. – Má na hlavě ten prastarý šátek.

Podél cesty zpívali ptáci. Poslouchala jsem je a houpání vozíku mě uspávalo, neboť už druhou noc jsem pořádně nespala. Tolik jsem byla vzrušená z čekání na svatodušní neděli. Černé kadeře na zátylku se Kristu-Ďáblu krásně kroutily vzhůru. Občas se obrátil, aby prohodil s matkou pár slov. Smála jsem se na něj. Zapomněla jsem, že mám na sobě ty žluté šaty a že v nich vypadám pěkně. Přestala jsem na to myslet, když se na mě usmál. Zírala jsem na jeho černé kadeře na zátylku a cesta ke kostelu uběhla tak rychle, že jsem to ani nezpůsobovala.

V kostele hučely varhany. Zněly slavnostně a vesele. Kněz mluvil zvučným hlasem a šepot lidí byl tak tichý, že si jej ani nepovšiml. Pozorovala jsem oltářní obraz, na kterém byl znázorněn Ježíš. V kostele jsem totiž nikdy dříve nebyla. Kristus-Ďábel seděl s námi ve stejné lavici vedle matky. Šeptem spolu hovořili a pak zase zbožně zpívali.

Po cestě domů jsme moc nemluvili. Ze silnice se zvedal prach, a tak jsme jeli opatrně, aby se nám příliš neušpinilo oblečení. Vedle cesty u vysoké střešy Kristus-Ďábel zastavil koně, seskočil dolů a ulomil mně a matce po kytici z větviček. Seděly jsme, držely květy v klíně a čichaly k jejich vůni. Potichu jsem si přála, aby byla cesta delší, abych mohla sedět v kolébajícím se vozíku ještě dlouhou dobu. Doma matka zase uvařila kávu. Když jsme dopili, Kristus-Ďábel šel odvést koně zpátky na Laanilu.

- Matko, můžu s ním jít odvést koně? Můžu? zeptala jsem se.

- Jen běž, holčičko, řekla matka. – A dávej pozor, ať si neušpiníš šaty...

Sedla jsem si vedle Krista-Ďábla, který v jedné ruce držel otěže a druhou mi hladil kolenem.

- Můžu jít pak k tobě na návštěvu? zeptala jsem se.

Usmála jsem se, jak nejlépe jsem dovedla.

- Běž pryč. Vždyť ses za mnou ani nestavila.

Kristus-Ďábel se na mě smál. Jeho zuby se leskly. Odvedli jsme koně na Laanilu. Poděkovala jsem hospodáři, stiskla jsem mu ruku a uklonila se, až se sukně dotkla země. Potom jsme odešli, Kristus-Ďábel a já, směrem k jeho příbytku. Šel dlouhými kroky vpředu a já jsem poskakovala za ním po kraji cesty, z drnu na drn a po kamenech.

- Teď ti uvařím kávu já, slíbil muž. – Vypil jsem jí u vás tolik, i na mně je někdy řada.

V chalupě měl uklizeno: Kristus-Ďábel odnesl ven vrstvu hoblin ležících na podlaze a dřevěnou podlahu vyčistil, že byla úplně světlá. Umyl okna a dovnitř přinesl smrkové větve. Ve škvírách ve zdi byly větvičky střešy. Zapálil v krbu oheň, došel pro vodu a pověsil konvici na hák. Plameny olizovaly tmavý povrch konvice, jejíž měděná barva prosvítala jen v několika malých skvrnách.

Posadil si mě na posteli na klín, líbal mě na krku, hladil něžnými rukama a mluvil ke mně jako k malému dítěti. Bylo mi u toho krásně.

- ... kdybys tak byla moje holčička, Milko. Zpíval bych ti krásné písničky. Vyrobil bych ti kolébku a ukládal tě tam ke spánku, kolébal bych tě každý večer... pořád by ti bylo dobře, pořád bys na mě vzpomínala, až bych potom umřel...

- Nikdy nebudu stát o nikoho jiného než o tebe, řekla jsem.

Houpal mě na kolenou.

Káva už vřela, tak jsme vstali a jeden po druhém ji usrkávali z toho samého kalíšku.

- Nosila bys květiny na můj hrob, malá Milko. Oplakávala bys mě...

Posadil si mě zase na klín. Dívali jsme se ven z okna. Na pařezu na kraji lesa seděla vrána. Byla velká, stará a zešedivělá. Mně bylo hned smutno, když jsem se na ni podívala a když jsem pomyslela, jak nosím květiny na jeho hrob. Kristus-Ďábel si všiml, že jsem z jeho řeči smutná: zvedl mě tak vysoko, až se moje hlava dotkla stropu.

- Pojďme si trochu zazpívat, Milko!

- Upustíš mě, a co pak..., odpověděla jsem.

Začal zpívat a já se k němu hned přidala. Oči mu rozpustile zářily. Už si nepamatuji, co jsme tehdy zpívali – ale bylo to veselé. Když jsme dozpívali, lehla jsem si na postel a chtěla jsem, aby si lehl vedle mě.

- Kriste... pojd'...

On mě políbil, pohladil a potichu ke mně hovořil. Zvedl mi sukni a roztáhl nohy, ale pak se ke mně obrátil zády s rukama zaťatýma.

- Odejdi už, Milko, běž pryč! zašeptal.

- Ještě nechci odejít, řekla jsem.

Pohladila jsem jeho velká záda. Líbal mi kolena a stehna, pak mě zvedl do výšky, odnesl na dvůr a nechal mě tam.

- Teď běž, Milko. Nehněvej se na mě kvůli tomu. Přijď zase jindy.

Zabouchl dveře a já musela jít.

Doma jsem vytáhla stříbrňák zpoza pece, tajně, aby to matka nezpозorovala, jsem si jej prohlížela a přemýšlela, že jej hodím do koše. Usoudila jsem však, že je to přinejmenším dobré stříbro a vzpomínka, a vložila jsem stříbrňák zpět do škvíry v trámu. V noci jsem se pak modlila, přičemž jsem se lokty dotýkala matčiných zad. Oči jsem měla otevřené, neboť i v noci bylo světlo.

Dobrý Bože, do mé hrudi vstoupil oheň, který neuhasíná, a nežádám tě, abys jej uhasil. Chci, abys jej nechal hořet, abys mé srdce naplnil laskavostí a štěstím a abys mi dal jeho. Děkovala bych ti za to, Bože, až na věky věků, amen...

K tobě jsem se tehdy modlila, Bože, před tebou jsem padla na kolena a žádala tě, abys byl mým ochráncem. Tobě jsem svěřila cit svého srdce, bolest svého srdce i trápení svého srdce. Do mé hrudi jsi vtiskl zármutek jako planoucí a spalující znamení, svými rty jsi mě, Bože, nepohladil. Odletěla jsem již daleko, nyní jasně vidím tvou tvář, Bože...

Tu noc se mi nepodařilo usnout. Bděla jsem ve své posteli a dívala se mezerou mezi závěsy na nebe, které rychle zesvětlalo a rozjasnilo se. Fialové mraky pomalu pluly po obloze kolem okna. Svítání zbarvilo jejich břicha do růžova. Větve stromů vypadaly z okna proti rannímu nebi černě. Přes slabou látku závěsů začaly prosvítat první sluneční paprsky. Pak jsem teprve usnula.

4.

Byl čas senoseče. Kristus-Ďábel k nám přišel s kosou přes rameno a zpíval si písničku. Po svatodušních svátcích jsem ho viděla jen dvakrát. Také matka k němu jednou zašla.

Vydali jsme se na louku. Kristus-Ďábel kosil, prozpěvoval si a smál se spolu s matkou. Na mezi jsme z jedné nádoby upijeli podmásli. Matka večer odešla dříve než my, aby nám připravila jídlo. I letos řekla, že muž může u nás jíst. Tehdy za mnou muž přišel a povalil mě tam do kupky trávy. Přestože jsem ho milovala, vzpírala jsem se mu. Toho léta se na mém těle objevily první známky, podle nichž jsem mohla soudit, že se ze mě stává žena. Seděla

jsem v sauně a sušila nad kamny krev, plakala jsem, neboť jsem myslela, že je to následek událostí předchozího léta.

- Milko. Ty už mě nemáš ráda? zeptal se mě Kristus-Ďábel.

Pohládila jsem ho po ruce a usmála se na něj.

Mám tě ráda, ale ne tak jako předtím... už nejsem taková jako dříve...

- Jaká tedy jsi?

Na to jsem nedopověděla.

Kristus-Ďábel se usmál. Tiskl mi ruce a hladil mě po zadku. Povalil mě do kupky sena, strhl mi kalhotky a já už se ani nestyděla. Rozepnul si své kalhoty, lehl si na mě a líbal mě na šiji. Ale nebylo to jako minule, nýbrž do mě vnikl tak, že jsem plakala a sténala a cítila jsem, že se na tom místě roztrhnu. Napadlo mě, že jsme k sobě tak pevně připoutáni, že se ode mě nemůže nikdy sám odtrhnout. Přivírala jsem oči, ani jsem nedutala. Nikdy jsem nebyla tak vyděšená, ale můj strach byl zbytečný. Bolest ve mně slábla, on změkl a zvedl se. Celé mé tělo znečitlivělo a zdřevěnělo: postavila jsem se na vratké nohy a všimla si, že zase krvácím. On byl potichu, stál přede mnou a vypadal rozzlobeně. Mé srdce bylo otevřené; nikdy jsem si o něm nic špatného nemyslela. V kupce trávy jsme leželi dlouho.

- Můžu k vám přijít na oběd, Milko? zeptal se mě tiše.

Chytla jsem ho za paži.

- Přijď. Nezlobím se na tebe. Samozřejmě vím, že nejsi jako ostatní muži. Chceš tohle i tamto... já ti dám však všechno, řekla jsem mu.

Oblékla jsem si kalhotky, trsem trávy si otřela krev ze stehna a toporně odkráčela. Ve studni jsem si umyla ruce i obličej.

Matka nadšeně pobíhala po chalupě, nikdy předtím jsem ji neviděla pracovat s takovým zápalem. Na každý pohled i na každé slovo Krista-Ďábla odpovídala zvonivým smíchem, podstrojovala mu, že tolik jídla by nedokázal nikdy sníst. Když dojedl, posadil se na chvíli a pokuřoval z dýmky. Taky jsem pookřála, když jsem viděla matčiny červenající se tváře.

Večer, když už muž odešel a byl čas jít spát, mi matka řekla:

- Dohodla jsem se s Ojanenem... přijde dát naši chladnou komoru do pořádku... zútulnit ji. Přemýšlela jsem o tom, že máme příliš málo pokojů... ty už dospíváš, budeš potřebovat svůj vlastní. Tam pak můžeš sama bydlet a spát. Ani za to nic nechce. Udělá to jen za stravu...

Dobře naladěná jsem si šla lehnout.

- Dostanu tedy svou vlastní postel? zeptala jsem se matky.

- Dostaneš, to víš že dostaneš, malá Milko.

Tráva byla rychle posečena. Počasí nám po celý čas přálo: bylo sucho a žádný déšť.

Když senoseč skončila, přišel k nám Kristus-Ďábel s pilou, hoblíkem a sekerou. Hromadu fošen, která byla za saunou vyskládaná do úhledné hranice, rozebral a já jsem mu s tím pomáhala. Nosila jsem prkna dovnitř a dělala i ostatní práce. Dostala jsem kladivo a přitloukala fošny na zeď. Měl to být pěkný pokoj, takže trámy nesměly z omítky vyčuhovat.

Když byla hotová i podlaha, začal mi Kristus-Ďábel vyrábět postel. Dohladka ohobloval prkna, sklížel je, pelest v hlavách vytvaroval do krásného oblouku, nožem do ní vyryl květinový reliéf a na krátké sloupky vztyčené v rozích postele umístil dřevěné koule. Když byl hotov, zašel si do chalupy pro barvy a natřel postel na tmavě červeno. Do pokoje jsem nesměla několik dnů, dokud barva nezaschla. Čerstvý nátěr bych mohla zanést špínou a hoblinami. Procházela jsem se venku a se mnou také Kristus-Ďábel, pokud zrovna nebyl s matkou na louce. Ale když barva zaschla a postel byla hotová, dala jsem si do podpaždí velký černý polštář a šla ji vyzkoušet. Byla pro mě příliš velká, ovšem počítalo se s tím, že ještě porostu. Kristus-Ďábel mě z postele vyhnal, sám se na ní natáhl a nechal mě, abych si mu sedla na břicho. Matka se na nás ze dveří dívala a smála se. Hopsala jsem muži na břicho. Na zadku jsem přes jeho kalhoty cítila, že by chtěl jít se mnou zase na louku do kupky sena,

ale dělala jsem, jako bych tomu nerozuměla.

- Milce teď přijde taková vlastní krásná postel vhod, řekla matka.

- ...pojděte k jídlu, posteláři...

V noci spal Kristus-Ďábel v naší sauně – proč by měl nachodit zbytečné kilometry sem tam, když bylo potřeba, aby k nám ráno opět přišel. Večer si tam lehl na lavici a vedle sebe postavil holínky. S dýmku v ruce zíral do stropu. I já jsem si tam šla sednout. Šmátrala jsem rukama, abych ho našla – potěšilo ho to. Malá sauna byla plná kouře, který ve velkých oblacích vycházel z jeho nozder a z hlavičky zapálené dýmky. Matka přišla do sauny také, sedla si na lavici, štípla Krista-Ďábla do ucha a vyhubovala mu.

- No, to se podívejme, jsou tady o samotě a o mě se nestarají, nezbedníci..., řekla matka.

Když se připozdilo, popřály jsme muži dobrou noc a šly si lehnout. Po nějaké době jsem se však vzbudila. Ležela jsem bez pohnutí. Matka vstala z lůžka a v noční košili se vkradla do sauny. Ani nevím, kdy se vrátila. Spala jsem.

Pak od nás Kristus-Ďábel odešel. Pokoj byl hotový. Zatím jsem se do něj nestěhovala a matka by mě ani nenechala.

- ...na to máš dost času, však se taky jednou osamostatníš, drahá Milko. Můžeš tam spát už od léta, tuto zimu ještě přečkáš za matčinými zády, řekla mi.

A za matčinými zády mi bylo dobře.

V zimě k nám chodil Kristus-Ďábel často, někdy i přespával v novém pokoji, kde na stěnách visely tkané koberečky a na oknech nové bílé záclony. Na podlaze byly koberce a na posteli ležel přehoz, který upletla matka. Když bylo špatné počasí a sněžilo, matka říkala:

- Nu, co... máme přece volný pokoj. Zůstaň na noc.

Kristus-Ďábel zůstával. Matka u něj sedávala v novém pokoji. Hodně si povídali. V rohu stolu dlouho do noci hořela svíčka. A často, když se matka plížila za mužem do nového pokoje, jsem se probouzela. Usoudila jsem, že ho má ráda, když se jí u něj tak líbí a když vyhledává jeho společnost. Usínala jsem a měla jsem radost z toho, že matka nemá špatnou náladu a že není smutná. Ráno pak matka pobíhala sem tam, tváře jí plály radostí a Kristus-Ďábel se na ni spokojeně díval. Muž u nás vypil ranní kávu a v jitřním šeru odjížděl na lyžích do své chalupy.

Tu zimu k nám kromě Krista-Ďábla začal chodit ještě jiný host. Často přicházel, až když se připozdívalo a nastával tmavý zimní večer. Poté co z bot oklepal sníh o práh, vstoupil dovnitř s hlavou důstojně vztyčenou. Rozhlédl se a řekl Pozdrav pán Bůh. Když matka nesla na stůl, brala rovnou tři misky. Host si k nám bez zvláštního pobízení přisedal, požehnal jídlo, povečeřel, a když stolování skončilo, přečetl ještě modlitbu. Býval kantorem při okresním kostele. Když mu zemřela žena, vzdal se svého úřadu a letos v zimě se přestěhoval k nám do vesnice, protože odtamtud pocházel. Byl skoro plešatý, jen na skráních měl bílé chomáčky vlasů. Viděl špatně, a když procházel vesnicí, často zakopával. Když u plotny nadzvedával pokličky a číchal k jídlu, jako by byl u nás doma, strčil pokaždé svůj nos téměř až do hrnce.

Matčin kancionál, který dříve ležel uschován v truhle, byl odtamtud vytažen a vystaven v novém pokoji, na stole na bílém ubruse.

Jednoho dne v únoru k nám přišel Kristus-Ďábel a přivezl houpací židli. Vyrobil ji pro matku jako dárek a teď ji nesl dovnitř, přímo do nového pokoje. Kantor Malström tam seděl s matkou, mluvili o víře a jiných věcech.

- Aaa, Ojanen nese houpací židli. Nechali jste si ji opravit? zeptal se kantor.

Kristus-Ďábel postavil židli doprostřed místnosti, posadil se na ni a houpal se.

- Právě jsem ji vyrobil, je to nová židle. Tady se v ní teď houpu poprvé...

Kantor se na Krista-Ďábla podíval nelíčeně užaslým pohledem.

- Aha. Pěkná židle. Můžu ji vyzkoušet?

Kantor se na židli posadil a rozhoupal se. Byla natřená na stejnou tmavě červenou barvu jako

postel. Dívala jsem se na židli s úžasem a ode dveří vrhala zlé pohledy na kantora.

- Židli jste přinesl, tak abyste snad šel, řekl kantor. – Chtěl bych něco tady paní...

Kristus-Ďábel stál uprostřed místnosti. Jeho široká ramena byla neohrabaně předkloněná a v této pozici vypadal bezmocně. Podíval se na matku a pak na mě. Matka neřekla nic, jen svěsila hlavu.

Když Kristus-Ďábel odešel, kantor mi řekl:

- ... A Milko, panenka... běž i ty. Chci něco říct tvé matce.

Šla jsem kolem kantora, pokyvovala hlavou a spěchala k oknu. Kristus-Ďábel odcházel svižným krokem po cestě, táhl za sebou sáně, na kterých přivezl houpací židli. Chtělo se mi za ním běžet a něco mu říct, ale nešla jsem, protože jsem z pokoje slyšela kantora, který promlouval k matce. Zaslechla jsem, jak se matky ptal, jestli by si ho vzala za muže. Matka odpověděla tichým hlasem: řekla, že si to musí rozmyslet a že je to těžké rozhodování, odpovědět může až po měsíci.

- ...je to závažný krok, zaslechla jsem, jak říká kantor Malmström. – To se skutečně musí promyslet. Rád počkám. Doufám přesto, že svolíte, aby nám Bůh požehnal...

Matka s kantorem potom vyšli z nového pokoje. V komíhající se světle zářil kantorův obličej pýchou i spokojeností, muž bouchal pokličkami od hrnců a štípl kočku do ocasu.

- Co bys, panenka, řekla tomu, že by se ze mě stal tvůj otec? zeptal se kantor na odchodu.

- Dobrou noc, kantore Malmströme, řekla jsem, jak mě to matka učila, a zavřela jsem za ním dveře.

Matka toho moc nenamluvila.

Ještě před spaním šla do nového pokoje, v rohu stolu zapálila svíčku a posadila se na houpací židli. Stála jsem u dveří a dívala se, jak se v ní houpe. Vypadala tak zamyšleně!

- Není to krásná židle? řekla.

- Je, je... krásná, a jak. Snad se jen Ojanen kvůli kantorovi neurazil, pravila matka.

Světlo svíčky se tříštilo o stěnu, kde se tetelily tmavé a světlejší stíny, střídavě se zvětšovaly a ztrácely a obraz matčiny rozložitě siluety se vlnil na zdi. Matka seděla v židli dlouho, ze stolu si vzala kancionál, vybrala si žalm, tiše zpívala a soustředěně se přitom dívala do knihy, třebaže ve světle svíčky neviděla a i jinak četla špatně. Pak rozevřela ruku, knihu odložila a vzala mě do náruče. Skoro jsem usnula, jak jsme se tiše pohupovaly v šeru v novém pokoji. Matka se vážným a tichým hlasem rozpovídala a svíčka pomalu dohořivala, až z ní zbylo jen co by se za nehet vešlo.

- Je ti skoro patnáct, Milko... už jsi velká dívka. Máš taky právo do toho mluvit. No, řekni, Milko, přála by sis... chtěla bys, aby byl kantor Malmström tvým otcem? Chtěla bys, abych si ho vzala, Milko?

- Nechci, řekla jsem, ačkoli jsem věděla, že není dobré, když takhle o kantorovi mluvím.

Matka uhnula pohledem.

- Ani já ne, Milko. Řeknu mu... ať si hledá jinou ženu...

Matka odhodlaně vstala a spustila mě z klína na zem. Šly jsme spát.

Následujícího dne se matka každou chvíli podívala z okna a vyhlížela Krista-Ďábla. I já jsem ho očekávala. Ale nebylo po něm ani vidu ani slechu. Když jsem při večerním dojení stála vedle krávy, dojila a hladila ji, matka plakala. Slza, dvě ukáply do vědra. Ve světle lucerny jsme mléko na schodech chléva scedily. Vedle nás kočka mňoukala a hlavou se mi otírala o nohy. Pak matka řekla:

- To není dobré, malá Milko... že nás Ojanen nechal kvůli kantorovi. Nazuj si lyže a zajď mu říct, ať k nám přijde...že s ním chci mluvit. Kdo pokosí trávu, když si ho rozhněváme? Když si jen pomyslím... A kdo to udělá lépe než Ojanen? V tom to je... nikdo se mu nevyrovná. Běž, Milko...

Na hlavu a kolem ramen jsem si uvázala matčin šátek, popadla lyže a vyrazila. Byl temný večer. Na nebi mohl člověk rozeznat jen několik hvězd. Sníh tajemně zářil a vydával neurčité

bledé světlo. Unavená a zpocená jsem se ubírala k cíli, ve tmě se lyžovalo špatně a bázeň udržovala mé tělo neustále v napětí. Srdce se mi strachem třásl, když jsem mýjela velké smrky, které rostly u laanilského seníku, napravo od cesty. Do toho seníku se ukládali nebožtíci, než je pochovali. Z chalupy Krista-Đábla prosvítalo ojiněnými okny slabé světlo. Opřela jsem lyže o zeď. Opatrně jsem otevřela dveře a vešla dovnitř.

Kristus-Đábel spal na posteli. Měl na sobě kožich. Ruka mu visela z postele, prsty se dotýkala podlahy. Ve spánku vypadal divně a cize. V ohništi čadila zetlelá bříza. Dávala trochu světla, jež jsem viděla poblikávat v okně. Vhodila jsem do ohně hoblíny, aby plamen hořel jasněji. Otřela jsem sníh ze svých bot, sundala si šálu, sedla si na postel a vzbudila Krista-Đábla.

- Milko, to jsi ty? řekl. – Není teď noc? A tvá matka... co tomu říká?

- Je ještě den. Teprve čas večerního dojení, odpověděla jsem.

Vstal, vzal si sušené maso, žvýkal ho a zapíjel z naběračky vodou. Zamyšleně se na mě díval.

- Matka se na kantora zlobí..., začala jsem.

- Takové věci neříkej, zabručel Kristus-Đábel a mávl rukou.

- Přijď k nám. Matka tě o to prosí!

- Přijdu. Copak jsem řekl, že nepřijdu? Přijdu zítra. Matka mi chce určitě poděkovat za tu židli.

- Je to krásná židle, řekla jsem.

- To jo. Vyrobil jsem ji pro tebe, malá Milko.

Muž odložil naběračku, přistoupil ke mně a políbil mě na rty. Chtěla jsem, aby mě znovu políbil, ale odtrhl mě od sebe. Okamžik stál a díval se jinam, potom zase opatrně položil ruku na můj pas a hlavu tiskl na mou hrud', do toho místa, odkud vyrůstala měkká prsa.

- Mám tě ráda, Kriste..., řekla jsem tiše.

- I já tě mám rád, odpověděl.

Potom jsme zas mlčky seděli, usmívali se na sebe, navzájem se laskali. Kristus-Đábel mě velkýma rukama něžně tiskl, já jsem ho malými prstíky hladila. Svlékl mi kabát, vyzul mi boty, stáhl ze mě punčochy.

- Je ti zima, malá Milko? zeptal se.

- Ne! Není. Můžeš dělat... pamatuješ si přece: tehdy. Víš, že to chceš.

- A ty sama to nechceš?

- Já to vydržím... neumřu na to...

Položil mě na postel: lehl si na mě. Líbal malá prsa, až byla vlahá a polibky je zase sušil – uchopil mě a vešel do mě jako tehdy na louce v době senoseče. Neplakala jsem, třebaže jsem na chvíli ucítila bolest, ta však odešla. Když do mě vnikl podruhé, plakala jsem, ale ne proto, že by to bylo bolestivé, ale protože mi bylo dobře. Objímala jsem ho kolem krku, okolo paží i ohanbí, tím dobrým místem bych mohla naplnit svá ústa. Byla jsem z toho omámená: chutnalo to solí a potem... Když si na mě lehl potřetí, byla jsem vysílená, ochabla jsem a usnula. Mé tělo bylo šťastné, smáčené potem. Přikryl mě kožichem, lehl si na mé boky a nechal mě spát. Vzbudil mě, když už bylo pozdě večer, a podal mi šaty, abych si je oblékla.

- Tady, malá Milko... musíš jít.

Jela jsem domů jako ve snu. Velkých černých smrků, které nade mě u cesty skláněly své vysoké koruny, jsem se nebála. Lyžovala jsem jakoby ve spánku, zapomněla jsem na seník i na strach.

- Byla jsi dlouho pryč, řekla matka.

Tázavě se na mě podívala. Vytušila jsem, že mě s napětím očekávala.

- Nezlobí se, řekla jsem matce. – Zítra k nám zajde...

- Díky Bohu, Pamatuj si, malá Milko... je to dobrý muž, lepší než kantor, ať je mu Bůh milostiv!

- Vyprávěl mi všelijaké staré příběhy..., řekla jsem.

Matka se pousmála, šla si lehnout a já jsem se plížila za ní. Vzala jsem si do náruče kočku a

v posteli ji tiskla k sobě. Bylo mi tak dobře, že jsem pohybovala rty a kočce neslyšně vyprávěla o Kristu-Ďáblovi:

- Micinko... kdybys tak věděla... kdybys tak tušila, jak dobrý může některý člověk být. Jistěže jsem ráda, že nejsem kočka... ale snad i ty někdy dostáváš něco dobrého, každý den ti dávají teplé mlíčko. Každá kočka se nemá tak dobře jako ty... a kéž by se i má matka jednou tak měla. Ale ona by řekla, že to je hanebné, a nedovolila by mu to udělat...

S kočkou schoulenou v podpaždí jsem usnula.

Ráno vstala matka brzy. Vytřela podlahu, do spárů nalila kbelík vody, až jsem se lekla, že tam zamrzne. Ale když matka pořádně zatopila, voda vyschla. Podlaha byla čistá a bílá. Venku jsem ve sněhových závějích vyklepala koberce a provoněné svěžím vzduchem a zimou jsem je rozprostřela po podlaze. Očekávali jsme Krista-Ďábla.

Přišel večer, nebe se už pozvolna šerilo. Matka zvesela vyšla na schody muži naproti, podávala mu ruku a vedla ho dovnitř. Čepici a palčáky pověsila Kristu-Ďáblovi na věšák. Neustále k němu mluvila, omlouvala se za kantora, se slzami v očích mu děkovala za houpací židli. Muž přecházel po podlaze sem tam, podrážky jeho holínek přitom vrzaly. Hladil mě po vlasech a říkal, že ze mě bude krásné děvče. Pojedl s námi dušené telecí. Dával mi kosti, abych z nich vysála morek. Když se setmělo, prosila ho matka, ať zůstane, usmívala se na něj a ze skříně mi podávala schovaný kynutý koláč z pšeničné mouky. Potom odešli do nového pokoje, já jsem dožvýkala koláč a šla spát. Neslyšela jsem, o čem mluví, protože snížili hlas. Ovšem cítila jsem se v bezpečí, když byl Kristus-Ďábel pod stejnou střechou. Matka byla v novém pokoji po celou noc. Poznala jsem to ráno, jakmile jsem se probudila; matčina strana postele zůstala chladná.

Kristus-Ďábel a matka se na sebe ráno smáli. Matka oslovovala muže Ojanen a ten den nám Kristus-Ďábel našťípál dříví. Měla jsem z toho radost – po celý rok to byla totiž moje práce.

5.

Na sklonku zimy jsem často jezdívala na lyžích do chalupy za Kristem-Ďáblem, a to i přes den, aby se matce po mně zbytečně nestýskalo a nedělala si kvůli mně starosti. V některých dnech byl Kristus-Ďábel smutný a sklíčený. Sedával dlouhou dobu na posteli, hlavu měl v dlaních a zíral na trám ve zdi. Ale když jsem ho utěšovala, pookřál a lehl si se mnou do postele. Jindy býval zase veselý. Prozpěvoval si, něco hobloval nebo vyřezával. Když jsem se ho v takových dnech dotkla, stáhl se do sebe, poslal mě pryč a sám pak v chalupě vzdychal. V březnu jsem k němu chodila skoro každý den – v té době k nám docházel méně často. Matka na něj večer čekávala, nachystala mu na stůl šálek kávy, on však obvykle vůbec nepřišel.

Všude se začínaly ukazovat známky jara. Sníh pod slunečními paprsky tál a na střeše chléva se objevovala holá místa, na nichž prkna zvlhlá roztátým sněhem přes den vysychala. Mezi střešními prkny se prosvítaly trsy trávy. Byly špinavě zbarvené, zima je umožnila. Po oknech stékala voda. Když u nás Kristus-Ďábel přespál, bývala matka po ránu veselá. Takový den si při práci pobrukovala, a když jsem jednou zametala podlahu, řekla mi:

- Kdoví, malá Milko... snad se ještě i vdám. Možná budu mít během let ještě dítě a ty malého bratříčka...

- Pomyslíš na kantora? zeptala jsem se.

-Ale ne, kostelníka nechci a faráře nedostanu. Vezmu si někoho mnohem lepšího. Dá-li Bůh...

Matka jakoby vzdychla, potom se však zasmála.

Obě dvě jsme napjatě očekávaly, kdy si k nám kantor Malström přijde pro matčinu odpověď,

protože po té nabídce k sňatku se u nás nestavil ani jednou: liška podšitá! Doufal, že se nám po něm začne stýskat, a matku si tak chtěl pro sebe pojistit. Nevydržel však o svých plánech ve vsi nemluvit.

Když jsem přišla na Laanilu s máslem, hospodyně mi řekla:

- Tak se, Milko, proslýchá, že budeš mít nového otce, a navíc dobrého otce, jen jestli si takového vůbec zasloužíš... avšak co já vím. Úctyhodný člověk to každopádně je.

- Ale jak jsi jen vyrostla do krásy, Milko..., dodala nakonec.

Z konce lavice se na mě zašklebil laanilský Auno, ze kterého vyrostl vysoký, světlovlasý mladík. Bylo mu už sedmnáct a chystal se na konfirmaci.

- Kantor matku nezajímá, vyštěkla jsem nazlobeně jak na hospodyně, tak na Auna, který byl už skoro dospělý a odvažoval se mi vysmívat.

- Ale zajímá... to víš, že zajímá, a hodně, řekla hospodyně.

- Nezajímá! řekla jsem ještě ve dveřích namísto sbohem.

- Je to starý slepý dědek.

Práskla jsem dveřmi a pelášila domů. Auno za mnou vyběhl a volal na mě, ale byl tak líný, že se mě ani nesnažil dohonit. Vyprávěla jsem matce, že už se ve vesnici o kantorovi a o ní mluvím.

- Když dovedou mluvit, mohli by snad umět i držet jazyk za zuby. Však se dočkají, až kantor uslyší mou odpověď, vysmívala se matka.

Dny ubíhaly a všude se ohlašovalo jaro. Když jsem se pak jednoho dne na začátku dubna podívala ven z okna, uviděla jsem přicházet kantora. Od doby, kdy u nás byl naposledy, uběhl více než měsíc.

- Matko, jde k nám kantor!

- Však si dal také na čas...

Matka mu vyšla naproti na schody, mluvila k němu jízlivě a ani ho nepustila dovnitř. Kantorovy bledé tváře zrudly, přešlápl z nohy na nohu, založil si ruce na hrudi a hleděl na matku důstojně a jakoby svrchu, přestože oba stáli na schodech.

- Zvážila jsi pečlivě svou odpověď, vdovo? zeptal se kantor Malström matky.

- Ano, zvážila. Už s tím nic nezmůžete. Myslel jste si snad, že si Vás vezmu? Možná je moje rozhodnutí chybné, ale podle mě jste příliš starý na to, abyste ještě nezbytně potřeboval ženu kvůli svým tělesným žádostem. Ani já už ve své hrudi nepociťuji to, čeho je potřeba při vstupu do manželství. Teď je jaro, ale i když jste snad počítal s tím, že Vám to skýtá vhodnou příležitost, protože jsem už dlouho bez muže a právě na jaře ženy po mužích nejvíce touží – já Vás přesto nechci. A upřímně řečeno, nevěřím, že mnoho jiných vůči Vám cítí nějakou náklonnost...

Kantor byl z matčiných slov celý zmatený, s úklonami vycházel z našeho dvora a důstojným hlasem mumlal:

- Ach tak, ach tak...

Matka zavřela dveře a vešla dovnitř.

Myslela jsem, že se bude smát, ale ona se nesmála. Setřela si z očí slzy, šla do nového pokoje a posadila se do houpacího křesla.

- Takhle odmítnout kantora! Jestlipak i já dostanu košem? zašeptala.

Postavila jsem se vedle ní, hladila ji po tmavých vlasech a utěšovala ji.

- Koho bys tedy chtěla? zeptala jsem se.

- Však uvidíš, dá-li Bůh. Celé to závisí jen na něm, pravila matka.

Po večerním dojení jsem matku nechala o samotě. Na dvoře stála ztemnělá stodola, z níž byl vidět pouze její velký a černý obrys. Vešla jsem do ní, klekla jsem si do sena a cítila jeho silnou omamnou vůni prostupující mé ruce a nohy, oči, tváře, mé všechno... Tam jsem se o samotě modlila.

Bože, ty na nebi zkoumáš mé cesty, bydlíš v mém srdci,. Bože, vlož radost v matčinu hrud', dej ať se její oči rozzáří štěstím. Setři jí slzy a neupírej jí to, co si přeje, nezbraňuj jí v tom a mně dej to, co chci já. Nech mě spát vedle toho, jehož mé srdce miluje. Děkuji ti, Bože, za dobré dny a ochraňuj mě od zlého. Ty tomu chceš, děj se tedy tvá vůle. Tebe miluji z celého srdce.

Tehdy byla moje duše čistá, tehdy bylo mé srdce jakoby zabalené v plátně, tehdy bylo zlo skryto. Teď už jsem zakusila smutek, bolestí jsem zkrotla, mnohým jsem řekla sbohem, své nejdražší jsem ztratila, nejmilejší jsem pohřbila. Tímto se s tebou loučím...

Klečela jsem v seně ještě dlouho poté, co jsem se domodlila. V seně zašustily myši, venku straka se vznesla, kterou vyrušila kočka, a usedla na břízu. Vstala jsem, ze sukně jsem si setřásla seno, vyšla jsem ze dvora a šla mokrým sněhem na Návrší. Šla bych ke Kristu-Đáblovi, ale byla jsem málo oblečena – bála jsem se, že nastydnou, protože k jeho chalupě to byly tři kilometry. Ale z Návrší, z velkého okna vyřezaného v kládách chaty, kde jsme si hrávali, bych uviděla oheň, který svítil v jeho okně. Srdce mi svírala bolest kvůli matce. V chatě na Návrší jsem se posadila na špalek, třásla jsem se zimou a horlivě se modlila, ale už si nevzpomínám, co jsem tehdy říkala, protože toho večera byly moje myšlenky roztěkané: zmatené a těžkopádné.

Přišla jsem domů až skoro v noci.

Matka stála u okna.

- Nesmíš chodit ven jen v takovém lehkém oblečení, moje malá Milko. Vždyť se úplně chvěješ. Vezmi si na sebe kabát, aby ses zahřála, řekla.

Posadila jsem se ke krbu; matka zapálila oheň. Ohřívala jsem si u něj ruce.

- Mami, vezmi si někoho, abych měla otce..., zašeptala jsem matce do ucha, když jsme šly spát. Neboť jsem se tehdy cítila jako malé dítě, i když mi už bylo skoro patnáct.

6.

Přišlo jaro a každým dnem bylo cítit, že léto je blíž a blíž. Růžový keř pod našim oknem se napřimil zpod tíhy zimy a připravoval se na léto, kdy opět jeho větvičky ponosou volány a kadeře květů. Blátivé louže na našem dvoře vysychaly, o něco pomaleji mizely i z cesty do vesnice. Jednoho dne v polovině května probíhal u nás velký úklid. Bylo chladno: od západu foukal silný vítr. Vynesly jsme peřiny ven, na dvoře jsme je nechaly vyvětrat, vyklepaly jsme koberce a vymetly a umyly podlahu. V domě bylo pusto a prázdné, dokud jsme do něj nenanosily zpátky věci a nábytek. Světnice, ložnice a nový pokoj pak vypadaly opět jako nové. Když matka začala ze stěn a od stropu dlouhým koštětem ometat prach, šla jsem a ze zdi vydolovala svůj stříbrňák. Nosila jsem ho v kapse, dokud úklid nebyl u konce, a pak jsem ho zase schovala. Večer jsme na ohni uvařily kávu. Seděly jsme u stolu a popíjely ji k čerstvě upečené buchtě. Matka vypadala šťastně.

- Když se někdo dožije patnáctého roku, musí být v domě čisto. Když je ti k patnácti, malá Milko, přestáváš být už dítětem.

Druhý den byla neděle – den mých narozenin. Na nebi svítilo sluníčko, ptáci na stromech štěbetali. Večer k nám přišel Kristus-Đábel. Nevěděl, že mám narozeniny. Prohrbával se v kapse a snažil se najít něco, co by mi mohl dát, ale měl s sebou jen dýmku a váček s tabákem.

- Přijď zítra večer ... přes den ti udělám dárek, řekl Kristus-Đábel.

Pomohl matce nanosit do sauny vodu na praní.

Matka k němu mluvila s úsměvem na rtech:

- Na nás si nikdo nevzpomene, jenom ty, Ojanene. Jiní vesničané sem zajdou jen tehdy, když něco potřebují. Ty jediný k nám chodíš jako přítel...

- Také já sem chodím, protože něco potřebuji, řekl muž.

Jaký to byl dobrák: nerad se chlubil svou nezištností. Viděla jsem, jak se na něj matka ostýchavě usmála, jako by byla malá holka, která mu tím, jak se začervenala, chce napovědět, na co teď myslí: netroufá si to však ani otevřeně vyjavit ani to lépe zakrýt. Nosili vodu v kádi do velkého kotle, jeden držel kád' za jedno ucho, druhý za druhé.

V noci spala matka s Kristem-Đáblem v novém pokoji. Zkoušela jsem poslouchat, o čem se baví, ale moc toho nenamluvili. Ani já jsem nemohla usnout. Ležela jsem v ložnici, převalovala se a obracela na velké posteli. Ten den mi bylo patnáct – o tom jsem přemýšlela. K ránu jsem viděla přes okenní závěs, jak jde matka přes dvůr. Byla nahá, jen kolem pasu měla šátek, cupitala přes dvůr a brzy šla zase zpátky. Ve světlé noci byl vidět její veselý obličej. Tehdy jsem snad něco začala tušit.

Zatím jsem jen tušila, ale ještě jsem to tehdy nechápala, a když jsem konečně usnula, spala jsem tvrdě až do poledne.

Matka mne vzbudila, sklonila se nade mnou, dala mi malou pusku na tvář a naoko mě hubovala, aby mě donutila vstát z postele.

- Maličká Milko... jestlipak víš, jestlipak si dovedeš představit, jak dobrý je tenhle den... Jak dobře mi je!

Matka si pobrukovala a domácí práce prováděla jakoby ve snách.

- ...snad i brzy, Milko, se dočkáš otce, řekla.

Odstrčila jsem misku od kaše, umyla ji a přemýšlela o těch slovech. Bože, jak já jsem přemýšlela! Její slova ve mně probudila předtuchu.

- Máš na mysli jeho, mami?

- Jeho. Kdopak jiný by se mu mohl rovnat.

Jako v horečce jsem očekávala večer. V břiše jsem cítila napětí, má hrud' se dmula zmatenými pocity. Přesto jsem se na matku usmála a během večerního dojení jsem si s ní vesele povídala. Čekala jsem jen, až budu moci jít za Kristem-Đáblem. A když konečně nastala ta chvíle, přehodila jsem si šátek kolem ramen, dala si do vlasů bílou stuhu a takto jsem vyrazila. Pospíchala jsem k jeho chatě a vrhla se mu do náruče. Udiveně mě líbal na rty, a nesměl mě milovat dříve, než mě vyslechl.

- Milko, sedni si teď tady tak... a povídej. Co se stalo? No? ptal se a strkal mě k posteli.

Ale já jsem mu padla kolem krku. Z očí mi vyhrkly slzy a stékaly na jeho hrud'.

- Co se přihodilo, Milko? zeptal se znovu.

Viděla jsem mu na očích, že má strach o mou matku.

- Kriste... což tě ani trochu nezajímám, když si bereš ji? Vzlykala jsem na jeho hrudi. – Proč mě teď opouštíš?

- Neopustím tě pro jinou, má přítelkyně Milko. Jsem tvůj. Nemyslím na jiné než na tebe.

- Ale stejně si vezmeš za ženu mou matku. Vezmi si mě! šeptala jsem a čekala, co odpoví, ale odvrátil ode mě pohled, odtáhl se a postavil se ke mně zády. Tehdy jsem si lehla na postel a rozepnula si oblečení, až se ukázala má malá oblá prsa. Sundala jsem si sukni a shazovala jsem ze sebe vše, dokud jsem nebyla nahá. Pošeptala jsem mu:

- Kriste... pojď, pojď...

Otočil se, a jak jsem tam ležela, podíval se na mne. Chtěla jsem jej získat pro sebe, proto jsem zavřela oči a nechala jsem ho, ať se dívá na mé tělo. Ale když přišel ke mně, vzal mou hlavu do svých rukou a pohlédl mi plaše a ustrašeně do očí a zeptal se:

- Milko, řekni mi... ještě z tebe teče krev?

- Už ne, odpověděla jsem mu s úsměvem. – Nemáš z toho radost?

- Mám, mám, malá Milko... ty o tom nic nevíš. Ona to nezná..., jako by to Kristus-Đábel říkal někomu jinému než mně.

Lehl si na mě, opět si mě vzal, ale jeho obličej nebyl veselý, nýbrž smutný a z jeho očí koukal strach. Ke mně byl něžnější než kdy předtím. A když přišla noc a já musela jít, dal mi dárek – dřevěnou kouli, kterou mi sám zhotovil. Byla ze dvou částí, vyrobených ze silného březového čarověníku a byla krásná: něco takového jsem nikdy předtím neviděla.

- Milko, máš ještě ten stříbrňák, který jsem ti kdysi dal? Schovala sis jej?

- Ano. Mám ho uložený, řekla jsem.

Dal mi do rukou obě poloviny.

- Vlož ten stříbrňák dovnitř a obě poloviny přitlač k sobě, až do sebe zapadnou... pak už to nepůjde otevřít. Tvůj peníz tam bude schovaný.

Když jsem odcházela, vyprovodil mě na dvůr a loučil se se mnou.

- Někam se chystáš? Ptala jsem se.

- Možná někam pojedu, odpověděl Kristus-Ďábel.

Doma jsem vzala z trámu ve zdi stříbrňák, pozorně jsem se na něj zadívala, vložila jsem jej do jedné poloviny koule, k ní jsem přiložila druhou a praštila jsem jimi o stůl. Musela jsem jimi uhodit o stůl několikrát, dokud se oba díly do sebe nezaklínily: pak už nešly otevřít. Odnesla jsem kouli do nového pokoje a položila ji na stůl na bílý ubrus vedle zpěvníku. Byla hladká a zcela kulatá, vyrobená z tvrdého dřeva a ohlazená tak, že se leskla. Když jsem s ní zatřepala, peníz uvnitř zarachotil.

- Co všechno si nevymyslí, řekla matka obdivujíc kouli. – Co je uvnitř?

- Nevím, řekla jsem. – Koule nejde otevřít...

- Mně to snad poví, řekla matka.

7.

Následující den čekala matka Krista-Ďábla. Až do večera seděla u okna, někdy i vyšla na dvůr podívat se na cestu, jestli už Kristus-Ďábel nejde. Vyšívala vzory na starý koberec, z něhož předtím odpárala ty staré. Výšivka se však pod matčinými prsty ne a ne podařit.

- I staré a špatné se může změnit v nové a pěkné, moje Milko, řekla matka.

- A nové a pěkné ve staré a špatné, že? řekla jsem.

I já se hodně těšila na Krista-Ďábla. Po muži však nebylo ani vidu ani slechu. Ručičky na hodinách se posouvaly z deváté na desátou, potom na jedenáctou.

- Pročpak dnes nepřišel? posteskla si matka později večer, když si šla ke mně lehnout.

- ... jen aby si něco neudělal tím svým kladivem, sekrou a ostatním nářadím... Na to je snad opravdu příliš zručný, no, řekni, Milko!

- Co bych říkala. Šikovný je.

Spala jsem, byla jsem unavená z praní prádla, ale mám dojem, že matka celou noc ani oka nezamhouřila. Následující den v poledne, když stále po Kristu-Ďáblu nebylo ani slechu, matka řekla:

- Běž se, Milko, podívat. Řekni mu, ať přijde. Chtěla bych si s ním promluvit...

Když jsem už byla na cestě, zavolala mě matka zpět.

- Počkej přeci, Milko, půjdu i já... bude to tak lepší. Byla jsem u něj jen párkrát.

Matka si vzala šátek, který jsem už měla uvázaný kolem krku, a vyrazila. Já šla za ní. Slunce svítilo z jihu za horami a šátek za matkou pohlával. Když jsme šly kolem Laanily, zavolala ze dvora hospodyně na matku:

- Dobrý den! Ve vesnici se Anna Sierkkiniemi objevuje jen zřídka, opravdu vzácně...

- To máte pravdu. Je pořád dost práce, volala matka se smíchem, ovšem zároveň i nevrle.

- Kampak máte namířeno? zeptala se laanilská hospodyně.

- Musím si ve vsi vyřídit pár věcí, odpověděla matka.

- Zastavte se i u nás, až se budete vracet...

Šly jsme dále. Z Laanily za námi vyběhl Auno a volal na mě:

- Milko, Milko, pojď sem, něco ti ukážu.

- Nemám čas, volala jsem nazpátek.

Matka mi řekla:

Měla bys jít. Je už dospělým mužem... alespoň tak vypadá. Rychle vyspěl.

Asi se do tebe zamiloval, milá Milko. Bylo by to pro tebe dobré.

Nic jsem na to neřekla: Co bych taky mohla říct. Stejně tak jako matka, i já jsem ho nosila ve svém srdci. Šly jsme společně ke Kristu-Ďáblovi. Když jsme tam dorazily, matka si uhladila vlasy a chystala se vstoupit. Všimly jsme si však, že dveře jsou zamčené. Chvíli jsem klepala, ale pak jsem se vydaly nazpět.

Snad někam šel, řekla jsem.

Mlčky jsme se vracely. Zastavily jsme se na Laanile, kde nám řekli, že si Kristus Ďábel včera půjčil ryzku a vůz, aby zajel na trh.

- Asi šel prodat své výrobky,... mýnil hospodář na Laanile.

- Měl by už dnes přijet. Až přivede koně, můžu ho k vám poslat.

- Tak, tak, bylo by dobré, kdyby k nám zašel hned, jakmile se vrátí. O tak pracovitě muže je vždycky nouze... řekla matka. - A i kdyby třeba přišel pozdě, pošlete ho rovnou k nám.

Všimla jsem si, že když matka řekla, že potřebuje pracovitěho muže, hospodyně z Laanily se na ni usmála, jako že rozumí.

- Je opravdu dovedný. Bez něj bychom se už po několik let vůbec neobešly.

Tak, tak, na Laanile to vědí. Potom mluvili o mně. Vždycky se tu a tam snažili spojit mé jméno se jménem Auna, až mi to bylo protivné. Když jsme šly domů, matka se pousmála:

- Zbytečně se znepokojujeme. Šel jenom na trh... vydělat si nějaké peníze. To je jasné. Však já vím, co má v úmyslu. Chce mě asi potěšit něčím malým... myslím. Jak jinak...

Čekaly jsme, že se Kristus-Ďábel toho večera vrátí, a přestože vůbec nepřišel, ulehly jsme s lehkou myslí.

8.

Onen večer, kdy jsem Krista-Ďábla naposledy viděla, mám ještě v živé paměti, ovšem přesto to vidím lehce zastřeně: sedíme na zápraží jeho chalupy, on a já, a já se ho ptám, jestli se někam chystá. - Možná někam pojedu, odpověděl.

To bylo to poslední, co mi řekl - pak jsem ho už neviděla. Nevrátil se. Matka seděla den za dnem u okna, upřeně hleděla ven a čekala, vzdychajíc šila pánskou košili. Do vsi jsme nechodily, ani vesničané k nám.

Venku se z lůna země rodily listy a stébla trávy: pouštěly jsme krávy ven, aby po dlouhé zimě strávené ve chlévě přivykaly létu. Bučely radostí a s dusotem pobíhaly po dvoře, a když nastal večer, dávaly hlasitě najevo, že se nechtějí vrátit pod střechu. Když uplynul týden od té doby, kdy jsme byly naposledy za Kristem-Ďáblem, vzala si matka šátek a chystala se ven.

- Půjdeš také, má milá Milko? zeptala se matka.

Šla jsem s ní. Cestou matka řekla s toužebným přáním:

- Půjdeme se podívat... snad se už vrátil.

Avšak dveře jeho chalupy byly zamčené a některý z vesnických kluků rozbil okenní sklo kamenem. Když to matka viděla, propukla v pláč, sedla si na dvoře na kámen a tam vzlykala.

- Tak přece nás nechal, opustil nás...

Šla jsem a nakoukla oknem dovnitř. Byl tam stůl, postel a krásně zhotovená rohová skříň, ponk a připravené kusy dřeva, různě vyřezávané, ostatní si vzal s sebou. Z toho jsem poznala, že odešel nadobro, ale matce jsem o tom neřekla. Když se to později dozvěděla od lidí,

nevěřila tomu.

– To lidé z vesnice ukradli jeho věci... vyloupili mu chalupu...

Matka celou cestu domů proplakala, občas se na mě obrátila a zavzlykala:

– Kdoví, třeba se mu něco špatného přihodilo, vždyť ani nepřivedl koně. Co ho asi tak mohlo potkat...

Doma matka ulehla, ležela tak mnoho dní a plakala, sem tam si i zdřímla. Já jsem došla krávy, zametala podlahu a sama si připravovala jídlo. Matka v těch dnech nejedla. Po týdnu stráveném na lůžku se zotavila, vstala, tiše bloumala po domě, tu a tam se zastavila a s vážnou tváří pak na něco upřeně hleděla. Od té doby jsem úsměv v matčině tváři nezahledla, do vesnice matka už nechodila a ani na Laanilu se nevypravila. Nákupy jsem obstarávala sama, vyřizovala jsem i vše ostatní potřebné a chodila na Laanilu s máslem. Lidé se na mě dívali s lítostí: mluvili ke mně vážně jako ke staršímu člověku a už se mnou ani tak moc nežertovali. Během prvních letních dnů jsem několikrát potkala kantora. Krátkým krokem mi přicházel po cestě v ústrety. Kvůli své krátkozrakosti mě poznal, až když jsme se míjeli. Pak teprve zvolal:

– Milko, děvče moje... zastav se přece na kus řeči...

Zastavila jsem se. Stála jsem rozpačitě před ním, v ruce pytlík s cukrem. Velice jasně jsem si vybavila, jak o něm matka mluvila. Podal mi ruku a pozdravil mě.

– Pokoj s tebou. V jakém stavu, abych tak řekl, je tvoje matka? Jak se má?

– Dobře, jak jinak, odpověděla jsem a pokorně sklonila hlavu.

– Tak, tak. A nechtěla by snad, abych k vám přišel na návštěvu a přinesl k vám Boží pozdravení? zeptal se kantor a prohlížel si mě.

Potřásla jsem hlavou a usmívala se na něho, byla jsem zmatená.

– No vida, je z tebe dospělá žena. Pozdravuj matku... řekl kantor Malmström, přitom mi zase podával ruku a loučil se se mnou.

– Nezapomeň jí vyřídít moje nejvřelejší pozdravení, Milko panenko!

Vyprávěla jsem matce o kantorovi. Matka se houpala v houpacím křesle a upřeně se dívala na kouli, kterou mi Kristus-Ďábel vyrobil jako dárek k narozeninám.

– Bůh mě trestá za to, že jsem ke kantorovi mluvila povýšeně, povzdechla si matka.

– ☐cale jak bych si ho mohla... táhne mu na šedesát, mně samotné není ještě ani čtyřicet. Jak bych si na něj vůbec mohla pomýšlet. Řekni přece, Milko, nejednala jsem snad správně?

Seděla jsem na posteli a na klíně hladila kočku.

– Udělala jsi to správně, řekla jsem. – Ani já bych o kantora nestála...

Matka si třesoucícma se rukama uhladila vlasy. Byla pohublá, pleť pod očima jí zbrázdily hluboké tmavé vrásky a tváře pozbyly své měkkosti. Jen rtům zůstala jejich barva: byly dokonce ještě rudější než dříve, byly jako dva krvavé kusy syrového masa, zčernalá rána v bledém obličejí. Avšak úsměv se z matčiných rtů už vytratil. Mluvila tichým hlasem jakoby k sobě, sotva mě vůbec brala na vědomí. Seděla jsem mlčky: poslouchala jsem ji.

– Jaký má člověk život! Tvé dobré úmysly budou splaceny zlem. Někdy se ti dostane i dobrého, aniž bys o to žádala, ale ne nadlouho... jako oněhdy: tvůj otec byl nejhezčí muž ve vesnici. Když se vydal na náves, děvčata mu cestou nadbíhala. Získala jsem ho bez vlastního přičinění, ale jak dlouho jsem si ho směla udržet... smrt přišla a vzala mi ho. Byl to dobrý muž, ne však tak dobrý jako tamten... Bůh mi odpusť, že tak mluvím. Div se mi smutkem srdce nerozskočí... je obdivuhodné, malá Milko, kolik toho člověk snese. Když už si myslíš, že už dál nemůžeš, pořád ti ještě nějaká síla zbývá. Cesty Boží, moje Milko, jsou nevyzpytatelné... Bůh nás zkouší, děvče moje, dobré a špatné váží ve svých rukách... jemu neunikneš...

Poslouchala jsem, jak si matka pro sebe pomalu povídá, a málem jsem u toho usnula. Zdálo se mi, jako by mé srdce bylo plné její bolesti. A jak plné! Vykradla jsem se ven, šla jsem do chaty na Návrší a sedla si tam. Dívala jsem se na vesnici, jak leží stočená mezi horami a Návrším. Na břízách pučely listy, vzduch byl teplý, třebaže slunce už zapadlo za temně rudé

hory. Vzduch byl již cítit létem a komáři bzučeli. Se zavřenýma očima a sepjatýma rukama jsem se modlila v chatě, v níž jsme si hrávali:

Bože, jak je tvá cesta zvláštní a nevyzpytatelná, jak jsou tvé oči tak vzdálené ode mě, vzdálené od nás; jak je tvůj pohled nedosažitelný. Daruj pokoj matčině srdci, její oči naplň radostí, vysuš jí slzy a mně dej zpátky svou paži, svůj úsměv a své rty. [navazuje na předchozí kapitoly] Proč jsi mě opustil a odešel ode mě? Nenech mé srdce čekat příliš dlouho, nezapomeň na své dítě, Bože...

Tak jsem se na tebe spoléhala, tak jsem před tvou tváří prosila, s pláčem jsem přišla a k tobě vzhlížela. Tehdy jsem nevěděla, tehdy jsem neznala hříchu, tehdy jsem nevěděla o zlu. Teď tvému pohledu rozumím, teď už tvou cestu znám, teď od tebe odcházím pryč...

Když jsem se vrátila, matka už spala. Svlékla jsem se, uložila se vedle ní ke spánku a sevřela ji v náručí. Matka se probudila a přivinula si mě k sobě.

– Máme přece jednu druhou, Milko, snad to tak taky musí být. Snad jen tělo je plné touhy, i teď, když bez něj tady čekám. Snad je tělo slabé, ale Bůh nám dává sílu, aby duše byla pevná a bojovala proti tělu... snad je to i vůle Nebes... kdo ví, moje malá Milko... snad Bůh rozumí tomu, čemu my nerozumíme...

9.

Stále se mi zdálo, jako by matka čekala na Krista-Ďábla, když seděla u okna a hleděla na cestu. Avšak od té doby, co odešel, už uplynul aspoň měsíc, a navíc hospodář na Laanile na něj poslal četníka, aby přivedl zpátky jeho kobyly. Lidé Krista-Ďábla hodně pomlouvali: že spáchal i další věci a v jádru je to špatný člověk. A jaké měl zlé oči! šuškal si báby. Matka seděla u okna, v očích výraz, jaký mají lidé, když na někoho čekají. Ale po cestě nikdo nešel, nikdo nepřicházel. Kolem našeho domu občas prošel kantor Malström. Blížil se konec července: rukávem svého černého kabátu si setřel pot z čela, zastavil se u naší brány, jako by k nám chtěl zajít na návštěvu, dlouze přemítal a šel dál svou cestou. Další den k nám přišel laanilský Auno. Vešel na dvůr, dále se však neodvažoval: čekal tam, dokud jsem se neobjevila venku, šel za mnou ke studni a posadil se na poklop a hleděl na mě. Bylo mu teprve osmnáct; na bradě mu rašily světlé vousy.

- Otec mě poslal se zeptat, jestli nepotřebujete pomoc o senoseči, nakonec ze sebe dostal. - Víme, že jste v posledních letech měly pomocníka. Nechceme vás nechat na holičkách, tak...

Také jsme o tom mluvily, matka a já. Matka se před několika dny byla podívat na naší louku na svahu Návrší blízko Laanily kilometr od nás.

- Pomoc samozřejmě potřebujeme, řekla jsem. – Našli byste si čas i pro nás?

- Já bych přišel kosit, jestli se vám to hodí, řekl.

- Proč ne. Ovšem s platem to bude těžké... Během zimy vám můžeme dávat máslo.

Auno se v rozpacích zasmál, pohlédl na mě a začervenal se.

- To ne kvůli platu. Nechci jej. Přijdu, protože mám čas. Na naše pole máme dost lidí. O senoseči nám pracovníci nescházejí...

Zanesla jsem vědro s vodou dovnitř. Zůstal ještě sedět na studni. Vevnitř se mě matka zeptala na to, co povídal. Řekla jsem jí to.

- Měla jsi ho pozvat dál, malá Milko. Copak sis nevšimla... nemohl s tebe spustit oči, řekla matka.

- Nestojím o něj.

Auno seděl na studni, řezal do klacíku a čekal, dokud se zase neobjevím venku. Následoval

mě do stodoly, když jsem šla kravám pro seno. Ve stodole mě uchopil a rozrušeně mi řekl:

- Malá Milko, mám tě rád, proč nejsi ke mně hodná. Vezmu si tě za ženu. Lepšího nenajdeš... Hledal můj pohled, ale když jsem mu podívala do očí, sklonil hlavu: chvíli tak zůstal a potom se mě proti mé vůli snažil políbit.

- Zavolám matku, blázne! řekla jsem našťvaně.

Pustil mi ruku a styděl se. Pak jsem ho vzala kolem krku, stěží jsem tak vysoko dosáhla, přitáhla jsem jeho hlavu k sobě a políbila ho. Polekaně popadl seno a nesl je za mnou do chléva.

- Milko, milá Milko..., žadonil, ale otočila jsem hlavu, a tak konečně odešel, kráčel dlouhými kroky směrem k Laanile.

Hleděla jsem za ním. Spatřila jsem i matku, jak z okna sleduje jeho kroky.

Když jsem toho večera roztápěla saunu, viděla jsem Auna, jak jde pro dříví do lesíku na pomezí našeho a laanilského pozemku. Odtamtud na mě křičel:

- Milko... pojď sem! Pojď se posadit!

- Nepůjdu! volala jsem. – Vím dobře, co máš za lubem, dodala jsem.

Měla jsem na něj vztek, neboť jsem si uvědomila, že se do mě zamiloval až po uši, protože beze mne nemohl být. Údery jeho sekyry se v lese ozývaly až do pozdního večera a ještě i potom, když jsme šly s matkou do sauny. Měla jsem kolem pasu šátek, matka byla nahá: zrakům laanilského Auna se neskřývala, přestože tušila, že nás mladík z lesa pozoruje. Když jsem si v sauně sundala šátek a procházela se nahá, matka se na mě užasle podívala.

- Milko, proč je tvoje břicho tak... tak, vždyť jak jsi se teď sehnula...? zeptala se matka.

Přistoupila ke mně, ohmatala mi rukou břicho a po tváři se jí rozlil vyděšený výraz.

- Dobrý Bože, Milko... Milko..., zašeptala matka.

- S kým jsi to byla? Přeci to vidím...

Matka si šla se slzami v očích sednout na lavici. Já jsem seděla na podlaze.

- ...s nikým nebyla, určitě ne. Beztak on... nebo snad, snad to byl laanilský chlapec, Milko..., říkala matka a upřeně se na mě dívala. – Vždyť jsi ještě dítě. A co Ojanen? Jak by se ale mohlo stát, že ty, Milko... budeš mít dítě!

Vyděšeně jsem zírала na matku; chovala se tak zvláště. Slezla dolů z lavice, objala mě a divoce vzlykala, tiskla mi ramena tak, až se mi její nehty zarývaly do kůže.

- S kým jsi byla, Milko? křičela.

- S nikým, řekla jsem.

- Milko, nevyspala ses s ním, že ne...? Řekni, Milko... chodila jsi k Ojanenovi často, co jste tam dělali? Řekni, řekni! Dobrý bože, řekni, že jste nic nedělali! křičela v pláči matka vyděšeným hlasem.

- Kristus... co s ním má být? Co máš na mysli, matko? ptala jsem se, přestože jsem tušila, co tím myslí.

Podívala jsem se na svoje břicho: vystupovalo pod mými nadry velké a klenuté.

- Milko, ptala se matka. – Řekni, nechala ses svést, svlékla ses a dala jsi mu své panenství, ano?

Matka mě uchopila, vložila do mě svou ruku a prsty mě prohmatávala a zkoumala.

- Milko, Milko, dceruško, naříkala a svezla se na zem. Zírала na podlahu.

Tehdy jsem před ní klesla na kolena, objala jí nohy, položila hlavu do klína a s pláčem a vzlykotem jsem říkala:

- Matko, přísahám ve jménu Božím: s nikým jsem se nevyspala, nikomu jsem nic nedala. Věříš mi, matko. Nevím, co tím myslíš; nerozumím tomu, co máš na mysli, ale přísahám, že jsem s ním nespala. Přísahám ve jménu Božím. Přísahám... nikomu jsem se neodevzdala. Nikomu jsem nedovolila mě hladit...

Plakala jsem a třásla jsem se před ní na kolenou, ale matka se s tím nespokojila. Stále ještě s vyděšeným výrazem ve tváři mě zvedla a s pláčem se myla.

- Čekáš dítě. Chápeš to, Milko? řekla matka.

- Nevěděla jsem to.

- Ale víš, co to znamená. S někým jsi se vyspala, rozevřela jsi nohy, dala jsi..., šeptala stále matka.

- Nevěříš, když ti přísahám, že jsem s nikým nic neměla? ptala jsem se.

- Věřím, věřím, malá Milko.

Občas na mě upřeně pohlédla, propukla v pláč, potřásla hlavou a ptala se mě znovu a znovu a já jsem opakovala pořád to samé.

- ...ne, matko, s nikým jsem...

Myla mi záda a drhla je svazkem březových prutů, dotýkala se mě lehce, jako by ze mě měla strach. Nakonec jsme vyšly ze sauny, já šla před matkou. Z lesa už úderý sekyry nebyly slyšet. Auno odešel.

Seděla jsem na pelesti, zírala ven do svatojánské noci a probděla ji až dorána. Slunce bylo celou noc na obloze, o půlnoci vyslalo paprsek zpoza hory oknem přímo dovnitř, mou bílou košili a holé paže zbarvilo do červena. Byla jsem stejně vystrašená jako matka, která také nemohla usnout, převracela se z jedné strany na druhou a mumlala si pro sebe:

- Jak je to tedy možné... jak se to jen mohlo stát? Snad... snad přece jen... kdybych o tom jen měla tušení. Stěží by to mé srdce uneslo... ale cesty Boží jsou nevyzpytatelné...

Neslyšela jsem moc z toho, co říkala. Její slova nebyla ani určená pro mně. Uklidňovala své srdce a vzdychala; občas na mě pohlédla jako na něco podivného. Bála jsem se, že ztratila rozum, bála jsem se, že i moje vlastní myšlenky se úplně zmatou. Chápala jsem té noci tolik věcí, že jsem si nebyla jistá, jestli to vše, o čem jsem přemýšlela, byl sen, nebo skutečnost. Rozuměla jsem své nevolnosti – bylo to proto, že jsem pod srdcem nosila své dítě. Chápala jsem vše, ale neplakala jsem ani nenaříkala.

Matka ráno nevstala z postele. Vzdychala, obracela se a snažila se usnout. Vzala jsem vědro, podojila krávy, dala jsem kočce její ranní mléko. Celý den jsem něco dělala, a když bylo večer vše hotovo, došla jsem pánskou košili, kterou matka v zimě začala. Potom jsem šla do nového pokoje, lehla jsem si na postel a plakala, dokud bolest z mého srdce zase na chvíli neodešla. Vzala jsem do ruky dřevěnou kouli, ve níž byl stříbrňák, který jsem dostala od Krista-Đábla. Zatřásla jsem s ní, až peníz uvnitř zachrastil. Viděla jsem z okna, jak jde laanilský Auno přes les k našemu dvoru. Když došel až na zápraží, zmizel mi z očí. Tehdy jsem si sedla na houpací židli, houpala se dopředu a dozadu a tiše se modlila:

Bože, přede mnou jsi skrýval své tajemství, neodhalils' mi je. Do naší hrudi vstoupila bolest, zármutek se zabydlel v našem domově, smích zmizel z našeho domu. Bože, proč nenecháš vysvitnout slunce v našich duších, proč jsi nás opustil, proč zapomínáš na své děti? Nesetřeš slzy z našich očí, nepotěšíš naše bolavá srdce. Bolest teď sídlí v mé malé hrudi, nosím dítě pod svým srdcem. Bože, ať už vysvitne světlo, smutek nech odejít...

Tolik jsem se k tobě modlila, tolik jsem tě žádala. Nevyslyšel jsi mé volání, nevěděl jsi o mém pláči. Teď tě opouštím, naposledy se s tebou loučím. Už nechci vidět tvé oči, už nechci líbat tvé rty ani si lehnout vedle tebe, ani pro tebe rozevřít svá stehna. Už nejsi, Bože...

Usnula jsem v houpacím křesle. Spala jsem asi dlouho. Když jsem se vzbudila, přemýšlela jsem, jestli je ještě Auno na dvoře, a šla jsem se podívat. Byl tam, seděl na poklopu studny, a když jsem k němu přišla, zeptal se:

- Pověz, kdy začne senoseč?

- Kvůli tomu jsi přišel? zeptala jsem se ho jízlivě.

- Víš přece, Milko..., snažil se vyjádřit.

- Samozřejmě přijdu říct, až bude čas, poznamenala jsem a šla pryč.

Tehdy za mnou zavolal.

- Slyšela jsi něco o Kristu-Ďáblu? zeptal se mě.

- A co ty, ty jsi něco slyšel? ptala jsem se s bušícím srdcem, aniž bych odpověděla na jeho otázku.

- Snad by o něm chtěla slyšet tvoje matka. Nebo s ním nespala... řekni, Milko? říkal jízlivě Auno s úšklebkem a na mě se při tom nedíval.

- Co jsi o něm slyšel...?

- ...řekni, člověče!

- Někde byl zahlédli. Brzy ho chytli a zavřeli...

Tehdy jsem se na Auna rozzlobila, byla jsem úplně nepřičetná. Vzala jsem do ruky jeho sekyru, která byla opřená o studnu, a hrozila jsem mu s ní. Zbledl, když viděl, jak jsem se kvůli matce rozzlobila, a zvedl ruku, aby si chránil hlavu.

- Řekni, od koho jsi slyšel řeči o matce a Kristu-Ďáblu? křičela jsem a pozvedla sekyru.

- Milko, já nevím... ve vesnici se to povídá. Dej tu sekyru pryč, prosil vystrašeně.

- Poženu před soud každého, kdo zostudí mou matku! křičela jsem. Dal se na ústup. Když už byl trochu dál, zavolal na mě:

- Stejně je to pravda... však ona to ví...

- Přijdeš k nám na senoseč? volala jsem za ním, když už procházel branou sekyru v ruce.

- Za jedné podmínky... víš, co mám na mysli, malá Milko. Slibuješ? řekl a zastavil se.

- Přijď tedy, odpověděla jsem.

Šla jsem dovnitř. Byla jsem ještě rozčilená a zlostně jsem práskla dveřmi. A potom jsem zase plakala v novém pokoji a hlasitě jsem vzlykala. Matka zaslechla můj pláč, přišla v noční košili a snažila se mě utěšit. Tak jsme obě plakaly v novém pokoji, seděly jsme, já i matka, na kraji postele, kterou vyrobil Kristus-Ďábel. A přestože to žádná neřekla nahlas, obě jsme věděly: to kvůli němu jsme plakaly, kvůli ničemu jinému. Když odešel, nechal nás napospas našim bolestným vzpomínkám.

10.

Kristus-Ďábel nepřicházel. Vyhasla i ta poslední jiskra naděje, že se kdy vrátí. Už jsme ho ani nečekaly. Už ani matka ne, neboť takových věcí je snadné si všimnout, i když by se je někdo snažil tajit. Oči toho, kdo čeká, vyzrazují jeho myšlenky jiným – v očích mé matky již nebyl ten pohled, jenž říká, že duše touží po milém. Ten pohled se z jejích očí již vytratil. Ačkoliv byla ještě mladá – tehdy jí bylo třicet osm let – v obličeji zestárla. Během měsíce zestárla o deset let. To jsem viděla jen já, neboť nikdo jiný se s ní nestýkal; nikdo k nám nechodil. I laanilský Auno, když občas k nám zašel a posadil se na poklop studny a tam na mě čekal, aby se mnou promluvil, vyšel nanejvýš na schodiště přede dveře.